

לא (א) כל אשר לאבינו. הלכן שיש לו הם אשר לאבינו. ומאשר לאבינו. שמות ועזדים

גמלים ותמורים הם מן הלכן אשר לאבינו ולקח מהם כל אלה: (ו) ואתה ירעתן. להמקדקים הלא כוסף, ומורה אמר צעבור שהצבור אינו לא ליחיד ולא לרבים כ"א לנשים, כי כן מנהג לשון ערב להסיף ה"א ברוף כשהלשון לנשים, ומזהו ואתה לאני (יחזקאל ל"ד), כי תיבת לכן כוללת שני מינים כנשים ועוים, ויתכן כי כמזה לימנה שבסמוך, גם עיני תרשינה (מיכה ז'), האונה אמרתי (לעיל ד'), התחברו בהם הלא"ו והדגש שהם סיומי הרצוי והיחידות בפעלים, צעבור שמשפר השנים גם הוא ממוולע צין האחדות והרצוי כידוע למכמי המספר, ובה נמלטו המצוות מזהותן: (ז) עשרת מנים, יתכן שהוא מפרש ינה כמו אל מזהו אים את עמינו, וטעמו עשר רעות, אף שכתוב חסר וי"ו, כמו מורים מפרש ינה מורים מידה (רל"ט) וכן והאכלתי את מוניך (ישעי'): (יא) מלאך אלהים. המלאך לא יאמר אנכי האל וגו' אשר נדרת לי, וי"ל שהמלאך ידבר בשם שולמו, והרמז"ן כ' ע"ד האמת יאמר המלאך אנכי האל והוא המלאך הגואל, יעו"ש וברצ"ט. וגם הפשט יצא לזה, ומרגום מלאך אלהים (אללווייקער, אללגענעווארטעיגער), ומבאר היטב צורה מלאך ה' אל הצדקה. וצורה מלאך ה' אל משה בנסה: (ב) על בלי. כי דרך לב האדם לעורר אותו מה שכלב מצדו לעשות לו, והי' מן הטבע שלב לבן יגיד לו ויודיעו כי יעקב יצא ממנו, אמנם צחמות לבו עשה יעקב להתנסה עם לבן בראשון שלא יגיד לבנו ולא יודיעו כי יעקב צדק ממנו, כי ה"י מתראה לפניו כחילו טוב לו עמו וייתן צעניו לבנת אמו, ולכמה זו ה"י לבן מרמה כי לב יעקב אמו כחולו שלשום, וצדק זו גג יעקב את לב לבן שלא הרגיב בלבנו שום השתנות שירדיענו ויגידנו מנצחיתו (רמ"א): (כד) שיעוב עד רע. לא תפחתו שיעוב תחת לו תקוה להיעזב עמו ולא תגזם אותו לשרע עמו (רע"ט): (כט) יש לאל ידי. להמפרשים הוא הפוך והראוי יש אל לדי, ולרש"ט שם אל הונח על הכה המעמיד ומחזיק הדבר על תקוה ומכונן, והוא הכה הפשוט שצריך לקיום הדבר, ולו"ד לאל כנוי יחס לו, ופי' יש ידי לאל דהיינו לאותו כה הצריך לי להשלים לי הדבר שהוא, ומלת ידי כנוי למשלחת הגוף הצריך צהשלמת המעשה, וכמזה ואין לאל ידך (דברים כ"ח), ואין לאל ידינו (נחמ"י ה') דהיינו הכה הפשוט הצריך לדבר הפשוט: לעשות עמכם רע. אמר עמכם בלשון רבים, כי הרשע הזה הצוה לא כחמה פניו להתחיל ברשעו לאמר לוהי החרה מאלהים לא על יעקב לבדו היה מתאכזר כי גם על צנתיו עם כל יולאי מלגיהם: (לא) כי יראתי כי אמת. פי' לכן לא גלית את אונך, כי יראתי אם הייתי אומר לך סן תגזול; כי הראשון הוא תמימה הטעם כמו ולא נחם כי קריב הוא ותרגומו (וי"ל), והשני כמלת אם התנאי כמו כי תפגע שור איצך ותרגומו (וועגן). שמעתי מפי ידידי הרצני מוהרר משה צעלנין מפה, ואין כאן יתור לשון, והוא נכון: (לב) לא יחיה. כי תשג שבגן אותם אחד מענדיו לעדסם ולחזור לפרו, ובה היה חייב מיתה (רע"ט): (לז) גנתתי. להמפרשים יר"ד כוסף והכנייה מלרע ואין לטעות שהיר"ד לכנוי המדבר דל"כ היתה צב"ת ראו' להיות קנאסה, אבל רמתי צב"ת גמלים שתי צב"תות (איכה א') הגנייה מלעיל להצדיל צין הי"ד הנוסף וצין הי"ד סיון הרצני (רע"ט). ואונקלס מרגם נטרית צינמא, נראה שהוא מפרש לשון גנייה ענין העולם הכפוי, וכמו שכתבם ותגבן אותי וכסית מני, ולכרו"ה הי"ד צב"תם לכנוי המדבר, והצב"ת צב"ת כדי להציף התיבה אל אשר לפני, וטעמו הגנבת מומני ציום והגנבת מומני צב"ת מדי תצקטינה, ויהי' מדי תצקטינה משמש לפניו ולאחריו: (מב) ו אחד יצחק. דחיל לי' יצחק, כ"ת אונקלס ויב"ע, מי שילתק תפחד ממנו, לפי שפחד מה' ומסר עלמו צדכ העקדה (רד"ק) ולמה דאיתא במכרשצ"י (לך לך פי"ז צ') יתק אודע לכלא דאית דין ואית דין לעילא לתפרע מרשיעיא, ואיורו אתער דינא צעלמא צגין דידחלון לי' לקצ"ה כל צני עלמא נראה דלכן כינה את אלהים בשם פחד יתק כוונתו כי לימד את הרבים לפחד מאלהים משפטי ה' ודיניו, כי עזו ואפו על עובדיו ושלא יתק ה' כל עושי עול ורשע, ושמים וארץ עוונדים לדיניו, כי כלם עבדיו להיות שלוחיו, וכל גבולי עונות העושים כחמים מגואלים נגשם האדם, הם למאור פניו ית', ובה השיב רבים מעון ואכיר יעקב שם זה למען הסל אימתה ופחד על לבן צב"ת עשות מה שחשב בלבנו לעקור את הכל

הכל ויהנוע מפחד העונש המעומד עליו: (מג) הבנות בנותי. ומה זה יראת פן האזול אחת מעמך ופי בזילה היא אם חקק ונה שהוא שלי, "האלוף לאני", ומה אחת מתרעם בהסלימי משכרתי הלא כל האלון שחמת ידך הם שלי, ורק בהשתללות מחנול' מרמה השגתם ולא מן הדין, והסלפת התנאים שצני לביך שנה שנה, אין זו סליפת משכורת שנתחייבתי זו רק סליפת ממנה אשר מעוז לבני נחמי לך, "וכל אשר אחת רואה לי הוא" ובאמת משמושי ומפועי את כלך למצוא צדוקים מה שאינו טלך היה ללא לורך, כי כולם שלי, ולזה לא היה לך לראוב פן אשלחך ריקם כי אם הייתי עושה זאת לא הייתה עולתה צדי, כי כביאחך כן יביאחך, צדיים ריקנים באת אלי וצדיים ריקנים תלך ממני, ואחרי אשר כלה אים הנליעל להלדיק נפשו נגד יעקב צדרי כזים לא נמנע מלגלות שיש בלבו טינה על צנותיו על שמרדו זו ושמעו לקול יעקב לצרות עמו בהמצא, וכמלער על שהחזר מחלה' לבלי עשות להם רע, ואמר "ולצננותי מה אעשה לאלה היום או לצננותי אשר ילדו" הוסיף מלת לאלה כדרך השונא המדבר לרעהו שאינו יכול להסתכל זו וכמקמיר פנים ממנו. וכן הוסיף "אשר ילדו" כאילו היה צנים זרים ואין לו בהם קרבת דעת וטיית אהבה, וטעמו מה אוכל לעשות להם היום אחרי אשר החתתי לכל נגוע בהם לרעה (והסתובן צדרי הנליעל שהם דברי נרנן כמתלהמים יורה זקם חלים ונות, שצמלת "היום" הראה שבלבו טעון אורבו עליהם, היום לא אוכל אצל למחרתו עבדתו שמורה עליהם, כאשר באמת הטמין אחר זה רשת השנאה ללכוד אחת זו, בשלחו לבשו לעוררו עליהם למלחמה, כאשר אזכיר בהם ספר הישר): (מד) ועתה לכה נברתה בריח. אחרי אשר העי אים הרשע צפניו ללדק נפשו בכל מועצותיו אשר עשה, מזר לאחור צדק הרשעים הדוצרים שלום עם רעיהם ורעה בלצנם ומחלומים להלצים מועצותיהם בנגד תפארה לענן התכנר צעיני הרואים להטדק צפניהם. ככה הנליעל הזה אחרי הראותו לעיני אחיו צדרי כזיו שהוא נקי וסך מכל פשע והאשמה תלויה בראשו של יעקב, עשה את עלמו כמדקף אחר השלום לאחור, מה שהיה עד הנה צני וצניק כבר מלך הלך ולא יזכרו עוד, אצל מהיום ולהלכה כל מרשיע עוד נגדי ולא הוסיף עוד טעא על פשעו, ומתנבה עם צנותי כראוי צין אים לאשתו. ככה נראה לדעתי כונת המקראות האלה, והרעצין פירש כונת צנותי מה אעשה לאלה, כי נכמרו רמזיו על צנותי ויולאי מלגיהם, ולא ידעתי למה נהפוך בזכות אים רשע שראר עליו בקבלה שהיה לורר יותר מפערה כי בקם לעקור את הכל ורחמי רשע כזה אכזרית היא: (מז) גלעד. קרוב לומר ללא הוה נימא לי ליעקב בהם שקרא לו לכן יגר שהדוחא, כיון דנשמעונו" ג"כ ליסא דמאיקותא ענין האיוקף האמת, דתרגום נוהף אשה מאן דגייר אחתא, לא תמלך ת' לא תהוון גיורן, וכן מות יומת הנוהף והנוחפת. (ע' ערך גר בהוראה ד' ובהוראה י"ג), לכן צמר לו יעקב לשון ערומים ושפה צדורה ונקי' ומזר לכן והסכים לשמו: (מט) והמצפה. קרא שמו דצמקרא שלפניו משרת גם לזה, כאילו אחר קרא שמו גלעד והמלפס. וכבר מלאנו תיבה שצראש פסוק מחוצרת גם למקרא שלפניו, כמו וממנע היתה פילגש (וישלח ליו"צ) דמלת וממנע מחוצר גם לפסוק העליון כמ"ש רש"י שם בהם שומר טו: (נב) אם אני. להמפרשים מלת אם פה הוא צמקום מלת אשר, והולכו לכך דל"כ לא היה לו לכמוז בלשון שלילה אלא אעזר בלשון חיוב, והכוון (כמ"ש ר"י, ור"י ארצ'י) שהתחייבו זה לזה עמה בצרית, בצוא לרה ולוקא לאחד מהם, כל אחד יבוא לתצרו לעזרתו ליעניו לנחמו ולהלילו מונה, כדרך אהבים כאמנים זה לזה, שכל אחד כאח לצרת חברו, חס טעם לרעה ע"ד עושר שמור לבעלי לרעמו כלומר להלילו מרעמו, ולפ"י מלת אם כפשוטו, והשלילה על מקומה: (נג) אלהי אביהם. לרש"י הוא מיותר, והוא מאמר מרע"ה כותב הסורה, כאומר שכל אחד מוכרתי הצרית נשבע באלהי אציו, ואין צדריים אלה טעם, ולרע"ס אחר לכן אין לך למאן צמה שייחדתי לדין אלהי נחור עם אלהי אצרהם כי אמנם אלהי נחור הי' אלוהיו של חרם שהי' אציהם של אצרהם ושל נחור, ע"כ. ולי"י כי תצת אציהם פה, הוא משרש אזה המורה על הספן והרלון, כמו ינחן נח אצי דל"י, שמו שיתואר הוא ית' אלהי תשועתי, שהיותו המושיע האמתי וכן אלהי תפלתמי להיותו היותר ראו אל התהלה, ככה יש למאך אותו ית' צמס אלהי אציו, להיותו, אלוה הספן והרלון, כלומר האלהים אשר ממנו מתמלא רלון ומספן שני האצות האלה לערבתם, או האלהים אשר כל מספן ורלון האצות האלה הי' היותם קרובים אליו. הנה קיים לכן שצנעו בהם אלהים מלד טוב השפעתו, ויעקב נשבע בפחד אציו ינחן, דוגמתו עם גורא, וכבר ידענו מתועלת הגדולה אשר ליראת עונש מלורך לזה ליראת הרוממת. ואפשר כי על כונה זו אחר גם יעקב (לעיל מ"ב) אלהי אציו

אלהי אצרהם ופחד ינחן, ואין לדין לומר שהראשון הוא הכלל והאחרון הפרט:
לב (א) וילך וישב. בשאר מקומות נאמר וישב לחוד בלא קיימת וילך, וישב אצרהם אל נערו (וירא כ"ב) וישב ארנה ונרים (שמות ד') וכאן הקדים לפניו וילך, וכן צנלעם (צלק כ"ד כ"ה) נאמר וילך וישב למקומו, ואפשר שצא כן להורות שהיה באלה הליכה כלומר ריתוק מנוקס

בראשית לב

ומקום שהיה זו אל ומקום שאליו, והיה צהם גם הפנה כלומר מורה אל המקום שילאו ומנו, כענין ודוד הילך ותב לראות את לאן חציו (ט"ז י"ז) שפעמו שלא קצב דוד ישיבתו צבית שחול אלל פי' הולך ותב ומניחו לבית חציו (עמי"ט שופטים כ' ה' וילך וישב לביתו), והנה נלעם נבלכו כעת ונבלק לביתו שב חמי"ב עוד הפעם נבד ישראל במלחמת מדק, כדכתיב (מנחת ל"ח ט') ואת נלעם בן צעור הרגו (ע"ט רט"ו ונמסוק ו' טס) לכן נאמר זו וילך וישב למקומו, שהיתה הסליכה לביתו רק הליכה זמנית ולפי עשה, כי חמ"ב חזר ותב להסגוד לישראל. וכן כאן נלכין אמר וילך וישב, שהליכתו לביתו כעת לא היתה רק לפי עשה כי חזר עוד לשבז לפשות חסדולות מרמה נבד יעקב, כמחכר בספר הישר, אחר שעבר לבן מוח יעקב ומר והלח את צעור נבו בן שבע עשרה שנה ועמו חצי שורף בן ערוץ בן נחור אל ארץ שעיר אל עשו לעורר אותו לנזח על יעקב להרגו, וישע עשו בן ויקרון את כל סילו וילך לקראת יעקב, והדבר זה עד רכסא אס יעקב, ותמסר ותשלח שבעים ושנים חיש מעבדי יתק לעזור ליעקב, ויאמר יעקב כאשר ראם משה לעמוד לי מוח חלשים זה, ויקרא יעקב את המקום ההוא מתיים. ע"כ: (ז) אל אחיך וגו'. שהיית חומר חסי הוא חלל הוא ניהג עמך כעשו, עורני במנחתו (רמ"י מבי"ר), ורמזו ר"ל זהו אל כלל גדול בדקדוק הלשון מייסד על חדני הגיון כמי"ט המעמר. מנהג הלשון שאס יבא המוחזר לפני מוחזרו יבוא סימן היחס רק במוחזר לבדו, כמו נדחל בתך הקטנה, חלל אס יקדמו החלשים למחזר יבא היחס גם בחלשים וגם במחזר, כמו כאן, וכן עם בני עם יתק, את נכך את יסידך וכדומה, ומה שזה בעבדי חיוב, ומי כעמך ישראל (רמ"י ח' י"ז), טס הוא ע"ד. מושך עלמו ואחר עמו, והעד כי (בשמואל ז' כ"ג) נאמר כעמך כישראל, והסנה הזאת היא כי מחזר שהוא מדק לשון עברי כאשר מונרו להקדים תמיד המחזר וזו כיון שנתייחס הטס העיקר טוב חלל החלשים הדבוקים לייחס, אולם אס יבוא החלשים לפני הטס אז נסחבו כל סלק ומלק למחזר נפיש, והספל מוסב על כולם כמו כאן כאלו יאמרו בלבו אל חסדך אולם לא כן הוא רק בלבו אל עשו, וכן פירשי יל על קח נח את נבך שמואל חזרה שני ננים יס לי וכו'. ע"כ, שני שפנין טסם המחזרים שונים, וכן דרשו חז"ל ב"ר על עם בני עם יתק, עם בני חמ"ט שאירו יתק ואף כי שמואל יתק, ויען במקומות האלה המחזר והחלשים הם המחזרים נכדדים לזה ראוי שיבוא היחס בכל אחד ואחד: וגם הרך. לא נלכד ראינו שלא היתה צעיניו כל צבורה מולאת ולא מולאת סן צעיניו כאשר הגדנו לו את עשך חלל הספוך הוא, הוא הולך לקראתך עם ד' מוחות חיש ואף זה חלל להלחם עמך, כענין וילא חדום לקראתו צעם כד (ע' רע"ט), ולפי"ו מוח וגם פי' כנולח חדרנה (פיעלמטהר), אשר יורה על הסך הקודם (כמי"ט צבלק צגם מוחה הרגמי): (ט) והכוהו. לא אמר והכה חוחה ב' נקבה כאשר החמיל מנחה חמה, כ"א והכהו לי זכר, כי מוסב גם על עשו, שנכתחלת עשו להכות במנחה יעקב, אין ספק כי גם היא חממוד גדול להכות חוחו (גבעעניי"ג שלח), ויעקב הכין עלמו למלחמה, והגלחמים זמ"ו כל אחד מהלדדים יכס מן הגד שכתדו, עד שהגבר אחד מיהם נללח את חצרו. והיתה מתעצת יעקב, שצערו הלחמם יחד להכות חלו את חלו, תבוא המנחה הנשאלת להיות לעזר ולחפלה אל המנחה הכחשונה, והיחית מנחה זו מייצגת לעשול פעולה העז והפליטה, לכן אמר זה לשון זכר, הכשח"ר כמנהג בכל מעשיו: לפי"ה. לפי שהכין יעקב עלמו למלחמה יתק שיהיה טעם לפליטה כמו לפליטה חלשים כלומר לעשול אל המנחה שיפול הח"ר עליה לקום בעזרתה ולישועתה ע"ד לפליטה הנאמר ציוקס: (יד) מן הבא בידו. ממה שסוח צרשותו ולא ממה שאינו צרשותו, כלומר אף שהודיעו מלפנים שיש לו לאן עבר ותפסה, לא שלח לו כ"א מין במוחות, לא מן העבדים והשפחות, כי חלה חין לו רשות להגידם מניחו אשר המרגלו צו להיות בכלל עובדי ה' להכניסם לבית עובד אל כל (רמ"ט) לעבדך ליעקב. יתק מלחל אמר מעדך ששעשת יעקב טעם שעה יחזיק גם בעבדים ושפחות מוליכי המנחה, כי ישחבו עשו שגם הם בכלל המנחה, לכן טיה עליהם להשיב על שאלת למי חמה, לעדך ליעקב, פי' כשחלשים חגטו עבדים ליעקב, ורק המנחה היא שלוחה לעשו לא חגטו ומשעם החכר (הכ"ל): (ב) במצאבם אחו. שתי תיבות חלה מיוחדות לבמרי, כי הוא מוכן מאליו שהדבור אל האדם לא יהיה כ"א בנמלח חמו, גם יתיקד זה כאן ע"ד הזרות (כמי"ט רמ"ט צ"ג), ודעהח"ו במלחמם מ"ט קעוזה הל"י צרו"ח והל"י צ"ט, ע"מ כשמועבם את קול השוער, כחפסכס את העיר, והוא מקור מן סקל עם כתי הגמלחים מנל"ח. לכן כ"ל שהוא מנסי פי' ע"מ מולחיהם למסעיהם (במדבר ל"ג) ושרטו ילא, והורחטו על הליחיה מן הרשות, כמו וילא מנכר צימ, ילא למפשי, וכן נאמר על הליחיה מן הכלל כמו ילא חלשים בני בליעל, וביית של במלחמם הוא לשון בעצור, כמו הלא נדחל עבדח"ך, וחלח חוחו לשון מנעו כמו ילא חלכי חוחו ויכרגומו דפיל חלל מניי, וכן הנה ילאו את העיר שהחן מן העיר, והכנה דומיהם, ומשם המקרא, שהודיע יעקב למוליכי המנחה טעם חזרתו חוחם לדיק בלשונם

בלבוסם צמחונתם על שאלת עשו, והוא: בנאלכס אחו, מי צבדי שתורילו איש ממנו, לנלי היחסם בכלל המנסה, ומנסם הכזר מקדם, וקרה זאז זחז הניקוד: (ג) שחזי ששחחיו. לדעתה לא קראן שפסות לפחיתותן רק למעלותן כי צלמת לא היו בלסה חלפה שפסות מנשוין וחילך, ולא שיעצדו רחל ולזה צהן כי הפכינו להיותן מנשורות, כמנולר זיניע ותמרתת ית חמסה בלסה ותמרתת ית אלפה חמסה ומקרת ליה ללחמו (ותי מי הרעים זיאל צלית ק), וקילון הכמור שפסות גם אחר נשוין להרדיע מדה עטנתהון, כי אף שנתרוממו להיותן שוות לגבירות נשוין, לא צבה לבס ולא רעה רחם להפנעלות, והשויוק פלנן שפלות נמדדה עד הגבירות והאלו היה שפסות כמקדם, וכבר נקרא האיש לדון על אצמו כמו שאמרה טרה על אברהם ואחי זקן; ולא שטו העמחגמים לונקלם ויצי' ולא תרגמו טה מלת שטסה חמסה כנשאר מקומות, רק תרגמו לחימח והוא תרגום של פילגם, וכן ובאלל שחי האמרות (זיאל), וכן ותגשנה השפסות (לקמן ל"ג ו') תרגמו לחימח, ואונס אין כוונתם זאז שחיו בלסה חלפה פילגשים, כי הכחוד קראן סתם שטס נשים, ככחוד (זיטע) בלסה חלפה נשי אציו, ולא כטו אוחן שטס פילגשים רק צעך רחל ולזה שחיו עיקרות הכית; כמ"ם הרמזין צפילגם אברהם שצעך טרה היו כל נשיו אללו סתוים כפילגשים, לפי שאין אדם זיורטיו איין נשצות לו לבשים, ע"ס. וכמו שמתלס המקרא גם זיך רחל ולזה לקרוא את רחל שטס אשת יעקב (ויגז מרי ייס) ובלזה לא האזיר שם אשת יעקב לפי שרחל היה עיקרת הכית, ככה עשו המתמרים לכנות את אלה שטס פילגם צעך הגבירות כאלסוות לא להיותן פילגשות נחמות, (ומיש ארז ייס) ובלזה לא שחן פילגם אציו הוא בלחמת טחח רחובן כמ"ם). ודע כי עיקר הרדת שם שפסה הוא לשון השתמרות (גמזעללשאלסערין), והוא מענין שם שפססה שהוא לשון השתמרות וקרתה בני אדם שטס נערש וימס אחר, ככה השטסה ע"ם השתמרות והתלוחה עם הגבירה להיותן שחיותן עזר ללדון הכית, וגם האטה פלמה מווייבה כמה מלכחח לעשות לבעלה, ויחקר לקרותה ומנסם זה שטס שפסה, והנה צח שצב חמרה לרוד נשצתם לחמתך: (כז) ברבתי, תכרנני מנעי ליה מאי זכרתי אס אודית על איטן זכראין זכרנני אנה ולא טחח ומקמנה לי בניייהו. וכן וינדך אחי שם, דלודי לי' על כלוה זכראין זכרניה אציו (מכרדשני, וכי רע"י). למ"ז מלת זכרתי הוא מן הפעלים המייחסים אחר הפעל צפעל (זואינגערע אייגענשאפט), כמו וטמחו הכהן וטסרו הכהן, ותרגומו (ויירדעסט מיר דען אגען אנערקלנגט האנען), ואין לתרגמו (מיד גמזענגעט האנען), כי יעקב לא יבקם זכרה מאמעני זולת מה' לבדו: (ל) ויברך. ייא שהזכרה היא לא יעקב יאמר ו'ו' והוא כלל שאחר הפרס, ולין שהוא מענין וינדך יעקב את פרעה שפירטי' כדרך כל הגמטרים מלפני טרים מנכרים אחת וטוליס רעות:

ל'ג (א) ועשו ארבע מאות איש. זה ראה שלא התכפרו פניו בזמנה (רע"ס) ועוד עזברו זו ותמנו צברה זו ולחגקם זא: (ג) עוד גשחו. כלומר צהנעך און נשמו עד אחיו השחמיה שצב פעמים, כי מלת עד ימונם גם לענין המעך האון (וח'אשרעד, איירעם), כמו עד המנהיגים (שופטים ד') עד זה מדבר (איזו ז'): (ד) וישקו. זידוע שטשו טוחל ליעקב אלה שנכמרו רמזיו צאוחו שטס ושקו צכל לבו (רע"י מרזיל), שטמם זאז לפי שאמר כאן וישקו וישקו צמור הכגרים, אצל צלנן נאמר וישקו לו וישקו לו הפועל לבד והכתי לבדו והסגלר שזינילסם כי צאון שפועל מתעטם ותחקשר עם הכפעל ממנו צעטם ולא צמקרה וטנה שיטרת אח ימונם הכחוד צמור הכגרי עם הפועל, כמו כי אהבת נפש אהבו (ש"ח כ') לא אחר אהב אחו כי אהבת דוד עם יואחן היה אהבה פעמיות איש את אחיו יוזבק צלמי תלויה אהבה זדנר, אצל צמת שפועל היה אהבה פעל להשתתם צפועל כפרד מוכתי וחינו ממוצר צמיצה אשת, לכן צמפור מעשה לבן עם יעקב שטכתי כפרד מהפועל ואמר וישקו לו וישקו לו (ולא וישקו וישקו) דרשו ריל צביר שטח ארצים הכיז והגם צמיקו שטח מרגליות הכיז והם צפיו, אמנם כאן שזיידוע שטשו טוחל ליעקב ויקר מקרה שצק לו ושקו היילל וישקו לו וישקו לו כמו צלנן, ע"כ אמר שאוחו הפעם נשקו צכל לבו חוה וישקו צמור הכגרי (רי הלוי). והרמזיע הפיח כאן זכרים ואמר שלא שטב עשו לעשות רע לחסי, אין מן ארך להשיב עליו כי אס כדנרו שחצונת המתלכיס אליו, הולך לקראתך וזכנע מוחח איש עמו, הוא לכדו ולקבל פניו, למה לך ליעקב ולמה פחד: (ח) מי לך כל המוחה, המעטה שאמרה אלי מנסה היא שלותה ללודי מי היא אלנך, אס היא למנסה כדור חו למנסת פחד ששצנת שאלמך (רע"ס): (י) על בן ראיתי פניך. אסרי טרה יעקב כי הטס הפך את הארץ לחויב, ותחת כי נח עשו לקראתו צארנע מוחח איש להכחח אס על צבים, עתה נהפך לבדו נקדו לקבלו צלסה רבה צמיצוק ונישוק, ליה הפליקו יעקב זכרים לאמר, כי צווא לקראתו זה מולך רב הוא לגורל אהבתו אליו וכדך ארצים נאמנים אחר לא התלחו פנים זה עם זה און צביר אס יקר מקרה שאלח מיהם מתקרב אל האחר זדך נסיעתו,

אז גם רעשו ימחר ויחיש לאסור ומרכבות כבודו להלוך לקראת אהבנו לקבלו דרך צפצפר פנים ימות
 ולהשתמש עמו צהצבים. ככה חשב יעקב כעת הליכת עשו לקראתו מהלך הרצ כזה, שהוא לגדול
 אהבתו אליו להתרחות אחרו דרך ולקבל פניו צהצבים, ולהגדיל עוד יותר את כבוד יעקב לקח
 אחרו לצליו וחילו ארבע מאות איש, כמו שהוא המנהג בקבלת פני המלכים והשרים שכל יושבי העיר
 הולכים לקראתם להרחות גדול יקר ערך המעוחד לצוא אל ומנייהם, לכן אחר שאמר יעקב אם
 נא מלאחי מן צעינד ולקחת וגו' הוסיף לצאר מה הוא המן אשר מלא מן צעינד ואמר. כי על
 בן ראיתי פניך. שזכיתי לראות פניך באופן זה (על כן פירשו על אופן זה (אויף דיענע ויחיש)
 כי מלת בן נדק עם מלת ככה, ככה יעשה לאיש (אמחר) בן יעשה לו (אמור) ככה תאכלו אותו
 (צ"ב"ב) בן תאכלנו (ראה י"ב) ושרש ככה שחי אותיות כך. כרגיל בדברי רבותינו, (כי כל ככה
 הטעם למעלה והה"א חוספת בעלמא) ומצאנו מה זה אופן יוקר הראייה שזכה אליו, ואמר כראות
 פני אלהים ותרגי: כלומר הראיתי לנון ומצד אהבתך כאילו קבלת את פני אחד המצויים הגדולים.
 ועם הווקרא אחרי שצאופן משו כ"ב זכיתי לראות פניך, כי אתה משצתני לאחד מאנשי מעלה
 הראוי לכבוד גדול כזה להשתלט על עזרו דרכים לצוא לקראתי באופן אנשים רבים כדי ליקרני לעיני
 כל ולקבל פני צהצבה גדולה, מעמה מטיבה מול מטיבה גם אכני ומחוייב להראות לעיני כל כי
 חשוב אתה צעיני מאוד ורצוני לעשות אות חכרון לצבית האהבה בקבלת מנחתי זאת הקטנה, פני
 אלהים כתרוננו אפי רצוציא, ותלני, טעמו קבלת את פני צהצבה ורלון, כלשון רלוי לרוב אחי
 שעיני אהב, ויחורגם, כי על בן ראיתי פניך (דלספ אויף דיענע וויינע אפיך דין לו זעהנן
 געלאנגטע), כראות פני אלהים ותלני (ליינטעטע מיר וואסוואלןללען, אלם ערשיען איינער דער
 געאנטעטע), ואם נפרט מלת על בן למשפט מוכצב כצרו המקומות כמלת צצציל (ווייל, דארום),
 כעת המפרשים, ומצד כראות פני אלהים עם ראיתי פניך, להבין אותו על עשו, הננייה תחננד
 לזה, כי פניך מוטעם צצצע שהוא מפסיקי, ומלת ותלני, להיותו מאמר מתבודד למפרשים, היה
 ראוי להפסיקי צמפסיקי היותר גדול מאשר לפניו: (יא) את ברבתי. עי' רש"י, ויקראו המנחה
 שישלח האדם לרוננו צרכה, כי הוא שולח מאשר צרך אותו השם, כענין אשר צרך ה"א תמן לו
 (דברים ט"ו) כחשוב למעלה מן הצא צידו (רמז"ן) ויתכן עוד למה שהקפיד יעקב לשלוח עדר עדר
 לצדו כדי שיראה ככל מין מניין זכרים ונקבות כפי הראוי למלאכת המקנה שיוכלו לפרות ולרבות
 (כמ"ש רש"י (צעזים מלאים) לכן קרא כאן את המנחה צרכה (זענענצריגענעדעם) שהיא מנחה
 שהמקוה מנחה צרכה ותוספת טובה: (יב) ואלכה לגודך. צעוה לך (רש"י) ולולי דצרו הייתי
 מפרש לגודך מן גדה נא לכל עמו (מהלים קט"ז י"ד י"ח) דתרגומו אייתי כדון, לשון ספור
 והגדה (ערלאוונג) כלומר שתשלוני דצרו יהיה צמפורים עד שתהיה הגדה וספור מנמו לכל השם,
 ותנה שויתי ה' לעדי תמיד (שם ט"ז) שותי תמיד כל ספורי והגדות צעיני ה' (מין געשפאלך),
 והנה אחר שאמר נפעה וכלה יחד כשני אהבים שפרידתם קשה עליהם הוסיף לומר. ואלכה לגודך.
 רצוני ללכת אחר צצצרתך להשתמשע יחד בצצרי ספור והגדה, (געשפאלכיג אונטערזאלטען) ולא
 יהיה הדך לצורח ונשא עליך, כי הליכת אדם דרך יחידי שאין איש עמו, כל פסיעה ופסיעה כמשא
 כדה היא עליו, חונם בהשתעשותו בצצרים עם חצרו יקל עליו הדרך וכמעט שלא ירגיש אותו,
 ותוספת ההיין צפעלים אלה יורו על העש"י צרלון גמור: (יג) עלות עלי. העיר רש"י כי צעל
 הטעמים יתנדד לכל הפירושים צזה, כי שם טפחא צתיצו והצקר להפרידה מן עלות, לכן פי' הוא
 עלות עלי כמו עלות עלי, כלומר שטרחת האלן והצקר ונשאק עולים ר"ל שמוטלים עלי, ע"כ.
 ואינו כדון, כי אין טעם עלות כמו עלות, ואין טעם למלת עלי, והעיקר חקר. לכן נראה כמ"ש
 רח"ה שאין מלת עלי מנזרת על שהוא מלת הטעם, כ"א מנזרת עלות והוא כמו עלים שטעמו
 עוללים, ואל תחמה על היוד כי יש לו חצרים הרבה צמקרא, כמו וקרע לו חלוני (ירמיה כ"ב)
 שהוא כמו חלונים, וכן על דברי חזי (ד"ה"צ ל"ג) כמו חחים, וכן ואורגים מורי (ישעי"י ע) כמו
 מורים, וכן אילני ידי (מזקאל י"ג) כמו ידיים, ויהיו כמוהם עלי פאן כמו עלים, וכבר אמר הרד"ק
 שנקראו הבהמות המניקות צשם עליה ע"ש צנייהם שהם עולים, וכמ"א עלות מניקתא וכ"ת הסורי,
 גם יונתן תרגם שחי פרות עליית (ש"א י"ד) מניקא, וא"כ פירוש הכתוב כאן, הילדים רכים וגם
 האלן והצקר כמוהם רכים מלד אחר כי הם עלות עלי כלומר מניקות עוללים או מגלות עולליהם,
 ומעמה אין שום חכרון צמקרא ומוסכם עם צעל הטעמים: (יד) אתגהלה. הה"א יתרה (רש"י),
 וצאמת איננה יתרה לגמרי, כי צזה להורות שצלב טוב ונפשם חפלה רוצה להתנהל צנחת אחר, ולא
 יהי זאת עליו לטורח. כי על פעולה רצונית חצא ה"א לבצוק כמ"ש צאוליהא נא צלוע צוריא:
 (טו) מן העם אשר אחי. תחלה נאמר וארבע מאות איש עמו (ל"ב זי"ן, ל"ג א') צמלת אליך
 עם, וכאן אמר אחי, כי לירק האנשים האלה נשתנה עתה מנה שהיה עמו תחלה, כי קודם לזה
 שהייתה

התפניות במאמר כי מעמדם יוצנו, ולא יוליג מעיו רק תיבה אחת הראשית, ובהתפעלות קראו אליהם תיבת: צמא. — ובהולאחת ופיהם תיבה זו, שכה מעט ממתם צקדנם, והוסיפו לדבר אליהם. אשר טמא את דינה אחותם. הודיעו אליהם, ידענו כי נצלה עשייתם למאח אחת, ואף שמעשה הסוואה עלמה היה צלי ספק צמקום מולנע אין רואה, מינו דנו על סוף המעשה מתחלתו מאשר המליך פניו להרשיע לקחת אחת צד חזקה מן הכחול אל ציתו, חזקה שהיסיף רשע על רשעתו לעשות מעשה הסוואה, וצדקה אמרו ויענו וגו' מה את סבור רמיות דצרים יש כאן ורוא הקדש אינחת אשר טמא, כוונתם לדברינו, מה את סבור, למה אתה סביר דצריך להטות לצנו אלך, ידענו כי דצריכם רמיה, וצדקתו גמור ידענו כאלו נתאמת לנו צדוקה, כי עולתה פעלתם צמאכם אחת, וצמתיך לא פירש כן: אשר טמא. לרש"י הוא מלאך הכחול להודיענו שלא הייתה רמיה מהם רק צדקתו אחת דינה אחותם, ויחזר יתכן פירוש הרע"ס שהוא חזר על מלת וידברו, וטעמו שהשיבו בני יעקב אל שכם וממור שאינם ראיים למלאות צקשתם אחרי שהתנהג עם אחותם בצדק חסן זוהי: (שו) גאוח. להמדקקים שרשו יאת, ואינו נראה דל"י יהיה צמתיך נחת כר"ן חרקה וי"ו קמולה כמו נורש מן ירש, מורא מן ירא, צענר נואחו כמו מן יאש ונואש ממנו, מן יאל נואלו ממנס שרשו אחת כמו מן אור יאור להם, מן צום יצומו, כן מן אור נאות (רל"ט). ויתכן ששמעון ולי לא אמרו שיוולו כל בני העיר, כי אם, לא נוכל לתת אחותינו לאיש אשר לו עולה, ולא הייתה ערומתם רק להרוג את שכם, ודברו לנשיא הארץ צלשון רבים נאות לכם, וכאשר הסכימו שכם וממור לדבריהם, והיה להם מסרון כבוד שלא יוולו רק הם לצדם, לכן פתו את כל יולאי שער עירם, וכאשר נודע לשמעון ולי שכל אנשי העיר מוולו, וסבת התלכותם להוול היה כדי לגזול ממונם, כאמנם מקניהם וכל קניהם וכל צממתם הלא לנו הם, לכן התיירו שמעון ולי לעמנם ג"כ לצח את ממונם, וצוה סרה תלונת הרענ"ן שטען איך עשו בני יעקב הדקקים המעשה הזה לשפוך דם נקי, כי אמנם אחר שנודע שנתנו בני העיר עיניהם על ממונם, ידעו ודאי שאם יצרכו יקשו לעסקם ולהרגם וכש"כ כאשר יראו שכם ירלו לקחת את אחותם ולהרוג את שכם, שצני העיר יקומו עליהם, כי היה דעת טולם מוסכמת לגזלם, וכבר נשאו עיניהם צמקניהם ורכושם עד שהתרו להוול לצבת ממתם (כ"ט): אם תהיו בטנו להטול. מדלל אמרו צלשון קר את תמולו לכם כל זכר, יראה שאין המכוון מהם מעשה המילה לצדם כי אם התכלית העיקרי שעם המילה והוא שמיחת המלות, עכ"פ שצב מלות תהיו מהרים מוולים לכן גס אתם תהיו כוונו, תסכימו להסתחות עמנו. כמו שאלו מהרים צקיום מלות אלה ככה גס אתם תהיו מהרים לשמרים, ולפי שהמילה היא אחת לזני שנתכם צצרות שמיחת המלות לכן ציאלו צצרות מעשה המילה, ואמרו להוול וגו' עמנו אשר שתהיה מוולים תהיו מהרים להיות לגמרי כוונו, והם הדברים המועדפים אל המילה, ולמי"ו להוול כלמ"ד לשצבת הימים, ללאח בני ישראל מול"ו, שטעמם אשר שצבת, אחר נחת, אחר המול, כי מעשה המילה קדום צונו אל ההסכמה להיות כוונו אצל שכם וממור דצדם אל אנשי שכם לא הזכירו רק מעשה המילה לצד והעלוינו את המורף עם מעשה זו להיות כוונם לגמרי בשאר דצרים כי מתצבתם היו להשאר לכת אחרי הצלי אליהם ולא זו בצלצ צצתלו את התנאי שהותנה עמם, עוד הוסיפו להרע לעשות מעשה המילה רק לפנים, ולהיותו סבה להריות קניהם, כאמנם מקניהם וגו' וצוה מלאו בני יעקב מקום להקטם מהם: (יז) את בתנו. כמו אחותינו, ומנינו כי האחות נקרא צת ציורם צן ירושפט, כי צת אחאז הייתה לו לאשה (י"ב ח'), ולאחאז לא היה צת, והתיצ"ע שהיתה אחות אחאז (רו"ה), ויתכן שצצלילת הנתיבה גדלו אחת צצם אחות "לתת את אחותנו" להורות כי גס מול האחות צצניהם לא יחרנו לתת אחת אליו. אמנם פה צהולאחת מתחת ידו גדלו אחת צצם צת, להורות על התאמתם כאצ על צתו להליגה מיים כשימאלו להשיגה מרלון נפטם: (כה) ביום השלישי בהיותם באבים. תיא כד תקיפו עליהם כיציהן וכתיצ"ע כד הוו מתמקקין מן כיצ גזרתהן והטור העתיק פירש"י שכל מכה כואבת יותר ציום השלישי והוא טען עליו דצפרק ריא דמילה לא שמעע כן דקאמר מרשלין את הקטן אף ציום השלישי שחל להיות צצבת וכש"כ ציום ראשון. וכי הר"ן עס צפרי"ל דמילה שסכנת יום שני גדול יותר מיום שלישי. ומלצד זה לפירושם שמוגדל הכאצ הכחול מדצד, לשון המקרא חקר והיה ראוי לומר כואצם מאל. ועוד אם תצורת המילה הייתה סבת כאצם היה לו לקרא להצצ הכצור אל הכאצ, ככאיוצ (צ' י"ג) כי גדל הכאצ מאל, ולומר כאן כי גדל כאצם מאל, ומדלל הכצור הכחול לדצד על הכאצ רק על האנשים הכואצים ליל שאין זה כאצ חילוני צצגופם ומצורת המילה, רק כאצ פנימי צצנפט צענ"ן יוסיף דעת יוסיף ומכאצ דקבלת, שהוא לער פנימי על דצרים הנעשים שלא לרנוו ודעתו, כי אנשי שכם היו מלעצרים ומתחרטים על שהתרו להמול, כי עי"ז יהיו שואים צעיני העמים שצצציותיהם על שצצו דחם ויעמדו עליהם להרגם, כי אין

לך שפחה גדולה יותר משפחת הדת, וכיון שהקרא מדבר מכאז לב ועבר נפסם על התנחלותם להמול
 לראותם את הרעה הגדולה המעומדת לבוא עליהם מפנת המילה, וגולה לדבון נפסם עליהם כי
 הם גרמו לעצמם הרעה הגדולה הזאת לכן הוליא הכתוב לער נפסם בלשון כואזים כי הם צעלום
 היו המועלים להביא עליהם כאז לבם ועבר נפסם, ועל זה יורה גם מלת "צהיותם" שיופז הדבור
 על עצמו, שהיו כואזים ומלמערים על נפסם צעשותם צדיהם דבר בלתי השתכלות על סכנת מות
 שניע להם, ולי עור מללא הקב הכתוב הדבור אל הכאז לומר "כי גדל כאזם" רק על האנשים
 הכואזים, להודיע עוד מה שהחכר בספר הישר לאנשי שכם אשר שתייצבה דעתם עליהם ציוס
 השלישי הסכימו ציניהם להחלוק יחד על בני יעקב להכנס חה הוא המכוון ג"כ בלשון כואזים,
 כי לשון כאז ישמע גם על השמתת דבר וקלקולו (פערדערבען) כי על השמתת תבואת השדה להמית
 שרשם בגזעם אשר (מ"ג ג') כל חלקה טובה תכאצו, ועעם כואזים, משפחיים ומחבלים, ומלת
 צהיותם חיו כאן על מליחותם וישותם (זיא וחארען) רק על השמות דבר והתהפכותו מנעמד זה
 למעמד אשר (זיא וחארדען) כמו יי' לחיין, והיא לרס ציבשת ועעם "צהיותם כואזים" כאשר
 נשחנה דעתם ומזרו מנה שהחלטו תחלה להיות לעם אחד עם בני יעקב, עמה התמרטו ע"ז והספרו
 להם לאויבים והסכימו כעת להיות משפחיים ומחבלים את האנשים שאמרו עליהם תחלה שלמים
 הם אחנו (חינדעם זיא שמוערהלפס צערייענד, אנהיילשטייפערע וחארדען) ואין טענה לפרש מלת
 כואזים כפועל יולא כי רבים מאל ע"פ הנוקרא פעלים שהם עומדים ויולאים. וזה חין מקום
 לקושת המרשעים, חין בני יעקב הלדיקים שפכו דם נקי שכם, כי לפי המוצא הכתוב עלמו מגלה
 לנו, שהם צעלום גרמו להם הרעה הזאת, יען שהמרטו והלעטרו על שולו, והסכימו למעמד על
 בני יעקב להכנס, לכן השינו גמולם על ראשם, כי הצא להרגך השכם להרגו, ויראה כי מה
 שהודיעה דינה הסכמת אנשי שכם מחכר בספר הישר לא נודע רק לבני יעקב והם הפלימו
 מלהודיע צורה זו ליעקב כל יוספו יגון על יגו, לכן צהיכיתו אותו על מה שעשו הלדיקו מעשיהם
 בדבר אשר הכונה וגו': בהיחוס באבים. שכאז להם ונתמרטו על המילה (מ"ג), וכן סופר בספר
 הישר כי יבאו מנחיהם הכנעניים מן יבאו עליהם למלחמה על אשר עזבו את דתם, לכן המתיקו
 סוד כי אשר שיתפארו יתאספו כולם על בני יעקב להורגם, ודינה שהיתה עדיין צבית שכם שמה
 זאת והודיעה לאזיה ולחאיה, וע"ז תמללו חנה שמעון ולוי ועשו מה שעשו ע"כ, לפי זה חין
 כואזים דקרא כאז הגוף הצא להם ומצורת המילה, דל"כ הוא טוב יותר היה לבני יעקב לבא
 עליהם ציוס ראשון למילתם או ציוס שני, כי אז מצורת המילה מכלצת יותר מציוס שלישי (עיין
 ר"ן שנת פ"ו) אבל כואזים דקרא הוא כאז לב, כי כל המלעטר בנפשו עצור דבר שהוא נגד רטו
 נוכל עליו לשון מכאז, גם בשמוק יכאז לב, כי ידעתי את מכאזיו, והוא הכגשת לער פנימי,
 ולזה עס מכאז נדקק עם עס כעם, צרוב חכמה רוב כעם ויוסיף דעת ויוסיף מכאז כי כל ימיו
 מכאזים וכעם עניו, כי שניהם התפעלות פנימיות למי שעניינו אינם הולכים מן הודים כחפלו
 ורנוו, ילעטר יתרעם ויכעם ויתמרט על הנעשה לו צדי אשר או על מה שנעשה הוא בעצמו בלתי
 מכיר שיתילד לו מזה דבר המכאזיו והמכעיסו בנפשו, וכזה קרה לאנשי שכם, בתחלה שמועו לפתוי
 שכם וממור להמול ומחמת מנון מיהרו צקיום דצרו, ואחר שעברו עליהם שני ימים הראשונים מן
 המילה הלעטערו בהם מאל, ונתייצבה דעתם קלת ציוס השלישי והעלו על דעתם, כי מזה יתילד
 להם רעות רבות ולרות משכניהם הכוצצים אותם, צהודע להם עזיבת דתם, לכן הלעטערו מאל
 בנפשותם והיו להם מכאזיו לב, מה זאת שנינו להיות שחאים לכל שנינו, ושכר המקוה צהרותם
 קייני בני יעקב הוא חרוק, והפסד נקמת שנינו קרוב מאל, וכאשר נודע הדבר לבני יעקב, כי
 מילתם לא היו לפי תחלם, להיות כמולם צדת, ומה שעשו לא היו רק כתקות הרוות הקיינים
 וגם שכעת מלמערים בנפסם ומכאזים את לבם על מנעשה המילה, ומה נקל להם צחצח שניניהם
 להרע לבני יעקב, לכן עשו מה שעשו, כי הצא להרגך השכם להרגו, ותכנסו כואזים (וועהמועיג,
 קומענעפאלל). ולפי זה לא עשו בני יעקב שום עול צמעשה דשכם, וא"ל לדברי רמב"ם ורמב"ן
 להלדיק צם את מעשיהם: שמעון ולוי, שמעון היה אז בן י"ג שנים ודי חדשים. ולוי בן י"ג
 שנים ודי חדשים, ודינה היתה צת שמונה שנים ומדש אחד. כך למד הרמב"ם מן המקראות:
 (בו) באו על החללים. המרשעים יוסיפו מלת לפשע, להודיע תכלית בואם על החללים האלה
 והנה מלכד שאין להוסיף על לשון הנוקרא ללא לודך, גם גוף המנעשה נראה זר אחרי שמוצא
 והולך במוקרא פטיי הצא לאדם וגו' דברים שהם יקרי ערך, מה להם לפשע בגדי החללים האלה
 שהיו לבושים צהיותם כואזים, שנתמחלם הם פחותים מאל בערכם צאין שוים צכרי טורח הפשעם,
 לכן כ"ל יותר כהן לפרש מלת על מענין על עולת הממיד ומנחתה, על כל לבושתה, שענינים
 כטיעם מלת מלכד (אויסקער) ויהיה עעם הנוקרא, מלכד החללים שעשו בהם צאו בני יעקב ויבזו
 העיר

בראשית לד לה

העיר ואין כאן לשון קלר, וצא הכתוב להודיע, שלא היה צוחם אותם למחמת מנונם כ"א להקטן מאנשי רע אשר המעשה הנכלה ישר בעיניהם, עד שהתלכו להמול, וזה שא"כ אשר עמלו חמותם : אשר שטאו. כלומר אשר גרמו וקצצו הפומחה, כי אף שאנשי שכם לא היו פועלים עלמיים דבר הנכלה, מ"מ מפני שהיו יודעים זו ושותקים, וגם התלכו להמול והשתדלו לייפות הדבר לכן נחיתקה המעשה גם אליהם, ע"ד מי שצדקו למות ואינו מוזה הוא נחפס צו. הלא תראה כי מי המוצל שהיו צלמת לרשעת עון הדור הוא, וקראו הכתוב מי נח, ככתוב אשר נשבעתי מעצור מי נח על הארץ, על שהאשים ונמנע להחלל עליהם ולהילם, וקראו מי נח, שהוא היה סבה לאבד הדור ההוא, כדחיתא צמכרשצ"י (ויקרא י"ד ז'), וצוה אין לורך לתוספות דבר"י כתיב"ע שתרגס דסאיצו צגוה אחתהון, ועמלו הוא פעל מקבצ (כאשר זכרתי בצלמל צמה תלעק): (ל) להבאישני בישב הארץ. להבאישני שיאמרו ששקרו צמונתינו אשר שנמולו (רע"פ) ולא אמר יושבי רק יושב להרות על האחרות שצני האומות, שלא יבצר מהם לעמוד עלי (רמ"א): מתי מספר. נראה שאין מתי ומתי חכמים קחם, כ"א חכמי כח מדוכאים ואוונללים, כמו אל תיראי חולעת יעקב מתי ישראל כלומר חלושי ישראל, וכן ימי ראובן ואל ימת ויהי מתי ומספר, כלומר יהיה צו מעט מן החלשים ומדוכאים, וכן תהיה כל עיר ומתי צמלמת משה ויהושע, וכן צאיצו מעיר ומתי ינאקו צכולם עיר דצוק למתי, וצאיצו יש פסיק צין ומתי וצין ינאקו ומחלין הדברים שהיו מיימדים מקום לחלושי כח וחולים כמו שעשו למגורעים וקראוהו עיר ומתי, ואמר מתוך צמכר יסלו וגזרתך צמלמתי, הנצורים יסלו צמלמתי והחולים והחלשים על משכבם (רל"ט): (לא) הכוונה יעשה. כי שכם לא אמר לצני יעקב ששכב עמה אבל היה אומר שהעברה נתלה לו ושהוא רולה אותה, וכן חמור לא אמר להם רק שצנו משק צה ושהיא נתלה לו, ולא שאנש אותה ושכב עמה לכן השיבו שזמון ולוי משוזה ככוונה ליעקב, הכוונה יעשה את אחותיו. כלומר אם היו אחותים שכם וחסור את האמת שעינה אותה צע"כ, הרי גם אחתו אז היינו לוקמים נקמתו מהם עפ"י המשפט אז צאיצו אופן שאפשר, אבל הם שקרו על אחותיו לומר שמשק צה ושנתלמה לו א"כ הרי עשו אותה כוונה צקק וחרמית צממס נתלמה שלא צרשתי אציה לכן גם אחתו עשיתי צחרמית (רל"ט) :

לה (ב) אלהי הנבר. אין תיבת נכר תאר לאלהים שהרי הוא צא צלשון ימדי, גם תיבת אלהים פמוך אליו ולא יסמך המתואר אל התאר לכן הוא שם דבר דוגמת וצני הנכר (ישעיה ג"ו) (רור"ה) ללא כרש"י: (ג) הענה אחתי. א"ת דקבל ללותי, תרגם לפי המכוון ולא לפי המלה, כי לא שייך עניית דברים צזה, ולדעתי הוראתו ענין השגחה, ועמלו אשר שם עין השגחתו עלי, וחרגומו (דער מין צעריקקייכטיגטע) כמצואר צמ"ס כי תצא צענין וענו הלוים: ויהי עמדי. יתכן ויהיו משרש עמד ועממו עמידת העזר (מין צייטשולד, מין פטיטלער) ומה האשה אשר נתת עמדי, כענין אשה לו עזר, ולזה תרגם חונקלס ויונתן צן עחיאל כחן עמדי צפעדי: (ד) הגומים. תרגם יונתן צן עחיאל קדשיית דהו צאורניקסן דימתי קתאל דשם דהו ליייר צהון דמות, והוא תוספת דברים על לשון הנקרא, ויותר נראה כמו שכתוב צמ"צ שהוא שצ על אלהי הנכר, כלומר הנזמים אשר צאזניהם של אלהי הנכר, צצנימם הקדמונים היו הנזמים ממיד מוכנים לתכשיטי איליים, כי העגל נעשה מנזמים, וכן אפור גדעון: וישצן אותם יעקב. כתב הרמז"ן חליל ומשמשי אינם מן הנקצרים אבל לריך שיהא מפרר חורה לרוח או מטיל לים, והנראה אלי כי צני יעקב לא לקחו חליל ומשמשי משכם עד שנתצטלה והותרה להם שהארמי מצטל חליל צע"כ והנה היא מותרת להם, אבל יעקב צוה להסיר אותה לטערת הקודש שיהיו חרוים לעבוד את השם ולהקריב לפניו קרצן כאשר צוה להם צעצילה וחלוק צגרים, והיה די להם צקצורה, ולכן עמון אותם תחת האלה צמקום שלא יעצד צו ולא חרע, ע"כ (והרצ מהרש"ל נתקשה צזה ומתריך כצברים האלה, ולא הזכיר שצבר קדמו הרמז"ן, עיין צלדה לדרך מה שהתעורר על המרש"ל צזה) והרצ"ח אמר אפילו היתה חליל מונש שאסורה צהגאה לא היה צידו להוליד לים המלח כי צדרך היה ואי אפשר לו זה, וגם לא היה יכול לשרפה פן יתעבצ צזה ויתחספו עליו העמים אשר צצנימותיו, לכן הולך למנון אותם כי הוא הקל שצדו ע"כ, ולא ידעתי למה לא התעוררו על תלמוד ערוך (פרק ר' ישמעאל כ"צ ח') מניין לחליל ש"י שטעונה גניזה, שנאמר ושם צממר, ועוד שם מ"ה מנחם עמון גניזה אף חליל עמון גניזה, פירש"י, דכשהיא שלמה גניזה צקרקע. עיין שם תוספת ד"ה מה מנחם, וכן הרמז"ם (פ"ח מעבר"ם הי"ט) כי חליל של ישראל וגו' אסורה צהגאה לעולם ועוונה גניזה, (וע"ש צרימ שכתב ואיני יודע גניזה זו למה ה"ל לשרפה או לאצדה והניח צצ"ע) ומלמתי צמפר מרת חיים שם פרק ר' ישמעאל שמחלק, לחליל של כותי לריך שחיקה וצשל ישראל די בגניזה, ע"ש. ואין דבריו נראין מדהצ"ח ר' יוסי רא"י לדבריו מעגל ומתפללת, דהו של ישראל, עתומ' שם מ"ה צ' ד"ה תהם הרי דאף צשל ישראל איירי ר' יוסי. וכמוזמה לי דמעיל לים המלח דלשיטת הסופקים

הסופקים הוא צעני' ולא צני שחיקה, כיון לחץ אנשים מליים עם כבשאר נהרות, א"כ הוא צעלמו הגניח דקאמר תלמודא, ויעקב שמון תחת האלה שהוא למוצין מקום שלא יעזר ולא ירע, הוא צעלמו הגניח, ותו לא לרבינו למויר שצטלה תחילה ע"י אחרים, ומדן תורה עזר יעקב למונח ולגנח שמוקם דלא אמו לאתכו' ונני' ומלמתי להרצ צעל פני יהושע סוכה (ליא' ז' ד"ה) צאצרה דמוסה, שכתב כדכני, והנאני: (ה) הערים, על עממיל די בקרי סמכניסון, בית אונקלס ויצי, ובאמת אין לורך להסיף על לשון המקרא, כי יש לפרש על הערים, על האויצים והסוגלים כמו ויהי ערך (שי"א כ"ח) ומלאו פני תבל ערים (ישעיה י"ד) והשמדתי עריך (מכה ה') דתרגום כל אלה, צעל דצציה, וכן פירש"י שם ונקראו האויצים כן לפי שם מועדעים ומועדיים על שוגליהם: (ז) ויקרא למקום אל בית אל, אין פי' שקרא את המקום אל בית אל חלילה, רק כפירש"י הקניא צצית אל רשם גלוי שכינתו, וכתיב'ע אל דאשרי שכינת' צצית אל, ורמיז' פי' האל ית' קרא למקום בית אל, ורמיז' פי' יעקב קרא ופרסם לכל אדם שמוקם השגתה ה' והשפעתו צצית אל, אונגם לפירש"י ורמיז' היה יותר ראוי לוונר ויקרא שם צסם אל בית אל, כמיש' צצצרה ויקרא שם אצנס צסם ה'. גם פי' רמיז' ורמיז' מתנגד אל הגנייה לכן יותר נכון כ"ל לפרש ויקרא מענין אלהי העברים נקרה עלינו שפי' ונקרה ופגיעה וכתי"ל שם אמתגלי עלנא, ושעם המקרא שקרה למקום ההוא ותכלה זו אל בית אל (עם אפסענבארטע זין אן דיעזעם ארס), ר"ל אל המימד שמו צצית אל, כי הוא מקום הנצמד לגלוי שכינה, וכתיב' אין זה כ"א בית אלהים חיה שער השמים: (י) שמוך עור, צרוב המקומות חם ואלת עור ומצור אל השלילה יורה לשון לעולם, כמו עור כל ימי הארץ לא יסבחו שפי' לא יסבחו לעולם, לא יאמר לך עור עוזרה (יעצמאלם מעבר), וכן מלת "כי אס" יורו על המוחלט, כמו אל תאכלו ממנו נא כי אס ללי אש (עמי"ש דברים ז' ה'), ויהיה א"כ משמעות המאמר כאן שלא יקרא תהיו והאלה צסם יעקב אלא צסם ישראל לצד, חיה חיל לוונר שהרי הוא ית' צעלמו קראו צסם יעקב (לקמן מ"ו ויאמר יעקב יעקב, ולזה יוסיפו המפרשים מינות שלמות על המקרא, לא יעקב (לצד) כ"א (גם) ישראל, ולא יתכן כי התורה תמימה, ות"ל כי עלת עור ענינו תוספת, עור אל הנצח, אס תוספת צמות עור ומי לך פה, ואס תוספת צומן העור אצי פי, אס תוספת צעולה ותקן עור אל הנצח, אס תוספת צעולה, כמו אונרה ללהי צעורי, כי אס שאמר חללה ה' צניי ר"ל נכפש המרגשת שהיא רוח החיני אשר צי, אמר אונרה צעורי ר"ל עם הכפש המתכלת הנותנת לי תוספת ויתרון ועודיות על אשר צע"ס, כי היא למין האנושי לצד (ע' רע"ט), וכן מלת עור כאן מענין תוספת המעלה והמשיבות (פאָרלוגסווייזע), והמטוון שם יעקב לא יהיה לך שם החשוב והמעלה כ"א אונגם שם ישראל הוא יהיה שם המעלה והמשיבות, (ולזה לא החכר שם יעקב רק אלל עניינים מומריים ודברים מורכבים גופניים, ושם ישראל לא החכר כ"א אלל דברים הספועיים הדקים הזכים והרוחניים, כמי"ש הרצ"ח ר"ז ויפי והציא שם מקראות הרצה ער"ז), וצד"י תפוש מלת עור הנאמר (צירייה כ"ג) לא יאמרו עור פי ה' אשר העלה וגומר כ"א אשר העלה וגומר גם צזה מלת עור עני' יתרון המעלה, ואמר ציימים האלה השגת היותר מעולה לאומה הישראלית הוא צהודסה על הנפלאות הנעשה לשם צאצן מנרים, אונגם לעמוד הצטיח הנציח יהיה השגת היותר מעולה היגיה המשאר חרלות והוא יהיה יותר פלא להשתמש ולהתחלל צו, עד שהיגיה האחרונה תהי' יותר חשובה ומעולה. חיה דעת רבותינו שאמרו לא שתעקר י"ת ממקומה אלא שהי' כטפל לגצי העיקר, וכן אמרו על מקרא שלפנינו לא שיעקר שם יעקב ממקומה אלא ישראל עיקר ושם יעקב טפל לו, והוא פסטי' דקרא ומדוייק צלישנא. וצמכרעצני (קע"ד ח') לא יקרא שמוך עור יעקב לאתשיצנא צשנא דא, ובאצרה דכתיב לא יקרא שמוך עור אצנס, כתיב אחריו יהיה שמוך אצרהס, ועל דא קיימא צשנא דא, אבל הכא לא כתיב והיה אלא כי אס ישראל יהיה שמוך, ולא כתיב והיה שמוך ישראל, ואפילו צזימנא שדא סגי ליה דלזמנין כן ולזמנין כן ע"ס. לפי' מלת עור תפרש כמלת עור כל ימי הארץ (נח ח') עור יבלווק סלה (תהלים י"ז) שענינם המושך הדבר על ענינו מה שיהיה צבצר ג"כ צהוה (פאָרשטוואָרענד, אונזונעטערצאָרען) ושעניו לא יקרא שמוך צצציות יעקב. אס הרברים האלה נתעוררתי על לשון חם שמו, כי לשון זה רגיל צסם הראשון כשהיה הנקרא ממוסר שם, ויקרא חם שמו נח, ומקרא חם שמו ראובן, וכן הרבה אס צמלת חם או צלתו, אבל צסם השני אסר שהי' לו כצר שם אסר או יסוצר שם המדש צשימוש למיד ויקרא ח' לאור יוס ולמשך קרא לילה, ויקרא ח' ליצנה ארץ, ואציו קרא לו צנימן, ויקרא להוטע צן טון יהושע, ויקרא לה עיר דוד (שי"ב ה' ט') ויקרא למקום ההוא סרץ עזה (שם י"ט). לכן כ"ל שאין מלת חם כאן ס' הפעול, אבל עעמו כמו חם יעקב חים וציתו צלו, שהיה מלת הגידוף והצדור, ושעם חם שמו לידוף שמו (ויניטלמוע, צייאנאמוע) שהיה שם ישראל שם מלורף ליעקב, לא שיתצטל ומלקרותו צסם יעקב אלא צמקומו יעמוד לו שם זה, וילורף אליו גם שם ישראל, ולפעמים

בראשית לה לו

למעשים יקרא נחם הראשון ולמעשים נחמי: (יג) במקום אשר דבר אחו. איני יודע מה תלמדנו (כ"י), והרע"ם כתב שמוצק על המוקד אשר דבר אחו נלחמו ללכת למק, נלחמו המלך היה הדבר עם וסם נחלק, לכן ה"י מלכה נלחמו המוקד עמנו: (יד) בצאת נפשה כי בתה. כיון דלמך נלחם נפשה לא ידענא כי משה, אלא חילטריך בגין דלית בני נחא דנפקא נעמותיהו וחסדן לאתריהו וכד"ל וסמך נפשו חליו, וילא לבס, נספו ילאה דדדדו, לא נחמה צו נעמה, חבל הא נפקת נעמה ולא אתהדרת לאתרה ונייתת חבל, (ומכרש"י): (כב) וילך ראובן ויששב. אמרו (אנה ר"ס) שלא סמך נכבינה מנחם רק שנלכל נשכנו כמיש רש"י ור"ס צ"ס הישר. וה"ל סכרע מלי המקרא לדעת רז"ל, כי על נכבינה מנחם לא שייך לשון וילך וישכב, כי לשון וילך יורה על התנועה מן הסמים אל הסוף, לכן לא יסובר עם לשון וישכב רק לשון ביאה או קימה כמו ותבוא ותשכב, ותקם ותשכב דננות לוח, וכן צרות ותבוא ותשכב ומגלותיו וכן נכרעה מקומות, והוא הראוי לענין נכבינה הזוג שהוא נכבינית הסדר לא קרב חו"מ, לכן לא שייך צוה לשון וילך, (ואין מענה מן וילך וישכב דשמואל, כי עם היחה הליכת הריסוק מנעמנו עם עלי כעצור, גם אין עם נכבינה חזונה), ולזה יראה למשך לשון וישכב האמור כאן מה שהוא הפך הקימה, וכמו שלשון קימה יורה על הגדולה והכבוד כמו מקים מעשר דל (אופריכטען), ככה יורה לשון נכבינה על הסוכו, והוא הורדת הכזיון והספלות כענין נשכבה נכשתי, וכבר מלאנו לשון נכבינה על הידידה והספולה תלעולה למטה כמו ונבלי שמים מי יכביז (איזו ל"ס), שפירושו יוריד ויפסיף גשמי שמים, ואשר שידענו מעדות המקרא שנלמה לא היחה פילגם ליעקב כ"א אשתו ככתוב (לעיל ל') ותחן לו את נלמה שפסתה לאמה, ובצאור חונך קרא (ל"ז ז') נלמה חלפה נמי חזיו, (וקטורה סנקראת אשה ופילגם, כבר אמר הרמב"ן בעבור שנלמה לאכרהם כי נילמק יקרא לך זרע לא בזרע אשר סיו כל נמי אלו פילגמים ולא היו נחשבות לכמים שאין זרען זיורשיו ע"ש), ואין לך בזיון יותר גדול מלקרוא את האשה הנשואה נכשוואין גמורים נחם פילגם, והוא פסיתות לה ולנעלה, חסו לדפתי מה שייסוקו רצותיו למסא ראוין שנלכל יעוטי חזיו, והוא נמה עקראה נחם פילגם לעיני כל העם, ולפי"ז טעם המקרא, ראוין הלך (קרב חו"מ זין חנשי העיר) וינז יורד את נלמה, נמה נכרעה נחם פילגם חזיו, ושהיא חיינה אשתו נשואה נכשוואין גמורים, ומקום צווחו אותה לא ס"י נמקום נחם פילגם כ"א נמקומות נדעות לרבים עד שמנגלול הדברים צאו לאזני חזיו, חסו מה שמיים קרא וישמע ישראל, והנה לפירוש זה אין וישכב נחלט כ"א עש"י הדבור, כי מלאנו כמו פעלים שפעולתם אינם עשיית הפעולה נחלט כ"א עש"י הדבור לזד, כמו הארץ אשר נתתי לאברהם וליזמק לך חננה, עשייהם לשון נתינה עש"י הדבור לא נמעשה, וכן נמקן אותם על ראש השעיר, שהוא להמפרשים רק נתינה דבור, וכן כל טמא וטמאנו, וטמא אותו, וכן ויטה את הנגע צ"י נגעים וכן ויטה את אפרים לפני מנשה, אין פעולתם רק דבור, לא נמעשה (ועומ"ש נקדושים ציטטת את אשת), וקרוצ לומר שהסנה אשר מננה נמעורר לנחותה נחם פילגם כי ראה עושה תלחכת כל לרבי הבית אשר הניסואין כמקדם צהיחה שפחה, ולא ידע כי רק מלך ענותותה תסזיק עננה כחמת השפחה, (כמיש לעיל ל"ז כ"ג סנקראת שפחה ע"ש) וסמך שהוא מלך סמיוז עליה, לכן קראה נחם פילגם שהוא לנעלי הלשון מלה הפוכה ומורכבת ר"ל עומדת לפרכים למעגל,

ועתהמאת את הבית, כמיש הראש"ד שהשגתו רפ"א מלישות:

לך (יב) ותמגע היתה פילגשו. אמרו נשומר טוב, ותמנע נמוכר גם לספוק העליון, כי ס"י גם נכבי עשו, וכלילו כתיב ויהיו בני אליעז למו ונעתם וקנו ותמנע, ותמנע היתה פילגם, הראשון זכר ונבני אליעז והשני נקבה פילגם לאליו. ודוגמתו (ישוע"י י"ז) לתשעת השננים וסלי טצט המנשה, עמו הראובני והגדי לקחו נחלתם אשר נתן להם משה, פסוק שני עונה על סוף הפסוק שכתוב צו וסלי טצט המנשה, וידבר נבני סלמי טצט מנשה, לאחד מהם פילק משה ולשני פילק יהושע ע"כ. ואמר הרש"ם איני מלאחי פסוק שלישי דוגמתו, (ד"ה"ו ע' מ"א ז"ב) ונבי מייכה פיתן ונלך ותשרע, ואלו הוליד, ואלו קאי גם אלמעלה כמצואר (שם ס' ל"ה ל"ו), והרש"ד אמר ונבי מלאחי פסוק רביעי (ד"ה"ו ח' ל"א ל"ב) וגדור וסמיו חכר ונקלות הוליד, ונקלות קאי גם אלמעלה כמצואר (שם ט' ל"ז ל"ח), והגר"א מלא פסוק מנישי (ד"ה"ו ח' ל"ג) ונר הוליד, ונר קאי גם אלמעלה, כמצואר (שם ט' ל"י). ונבי העיר מלאחי דוגמתו פסוק שני והוא נחורה, (וילא ל"א מ"ס מ"ט) על כן קרא שמו גלעד והמלפה עומד נמקום שנים, לסוף ולחללת פסוק כאלו אמר קרא שמו גלעד והמלפה, והמלפה אשר חונך, כי נכבי שמות נקרא גלעד והמלפה, ואמר חס"י טעם קריאת שם והמלפה, אשר אמר: (כ) בני שעיר החרי. לא החקק הכתוב לכתוב נעשמות המרי אלא מפני תמנע להודיע גדולת אברהם כמה היו תלצים לידבק בזרעו של אברהם, (כ"י) ולרמב"ן להודיע שקדם טבא עשו לשעיר היו עם אשמים גדולים בני שעיר הסוכי

זני אומה קדמונית וכבשו אותם ארע עשו לקיים מה שנאמר לו ועל מדרך חמי' והגריף אמר כל השמות האלה כולן שמות מקומות, וכולם השמידים זני עשו ויסבו מחמתם ואסור ליקח מארצו עד מדרך קף רגל ולכן הזכירם הכתוב: (לא) מלך לבני ישראל. קלי הדעת יסאלו הלא המלך הראשון לבני ישראל אינו אלא שאול, וא"כ איך נכתבה הסדרה בזמן משה, והם דברי הנביא, שהרי בדברי הימים כתיב וימת הדד ויהיו אלוהי אדום, איך האלוהים קמו אחרי צבול המלכים, וכפינו אלוהים צאדום לא היו עם מלכים, והנה משה אמר אז נצטלו אלוהי אדום, איך בזמן ילידת מלכים היו צאדום אלוהים ולא מלכים, וא"כ לפני מלך מלך לבני ישראל אינו אלא משה. ואם תאמר והלא האלוהים עשרה הם ואיך אפשר שגם הם קמו תמו לפני מות משה, דע כי האלוהים לא מלכו זמין, אלא אחרי מות אחרון ממלכי אדום צחרו האדומיים להשפיע מלך מעליהם, וסלקו את הממלכה לעשרה חלקים והקימו עליהם עשרה אלוהים השופטים כולם בזמן אחד איש צמדיתו, כמו שמשח מלכי מדין ומשח סרני פלשתים; חדע לך שהדבר כן הוא שהרי מרע"ה אמר אז נצטלו אלוהי אדום צלשון רבים, אפס כי צומץ ארבעים שנה שהיו ישראל צמדבר נראה שחזרו האדומיים להמליך עליהם מלך (כדרך שעשו גם צדורנו אומות אחרות), ע"כ מלאט ששלח משה מלאכים אל מלך אדום (רשד"ל):

לן (ב) היה רעה. כמו רעה ישראל האזינה, איני ארעה את לטו, פענינם הכנה ליעוד והדרכה, וטעמו שיוסף היה האנהיג ומלאך את אחיו צעניני האלן כי היה מדין וידע בדברים הנלרכים אל האלן ואל רעייתם יוחר מכל אחיו: והוא נער. כמו גמז נער. (מ"צ ד) כלומר משרתו, וטעמו שהיה יוסף מתנהג צמדת ענוה וחסלות לשרת את בני צלסה חלפה אף שהם בני השפחות, כפי שאל התגאה על אחיו בני הגצירה (ר"א), ויודיענו צוה כי סלומותיו המורות על הצדונותו לא היה הרחבי דיומי כי אם סלומות כצוליות, ולסכר ענותותו, כי לפני כבוד ענוה, ועקב ענוה עוחר וכבוד: דבתם. הכניו אינו ע"ד רוב הכנויים צממות המורים על החיסקות הפעולה להם צמה שהם פועלים אותה כמו ואני חפתי (תהלים ס"ח) וכן ומשמרתם הארון והשלמן (צמד"ג) אכל הוא צכאן ע"ד החיסקות הפעולה להם צהם פעולים מוננה כמו ומשמתיים צצית חפתי, ועעם צחם לדבר הרעה שזהם (רמ"א): דבתם רעה. חייצו טיביהן צים, פירש דרכם ומנהגם הרע (איהרע צחזע אויפטיהרונג. אייגענשאפטען). כמו צחרגוס פיר שהיירים (פ' טו"ז) השולמית) מה טיבונן נצילי שיקרא פי הערוך ומנהגם ודרכם. וכן וני שאינו יודע טיב גסין וקדושתן, כלומר הלכות גסין וקדושתן, כי לשון הלכה הוא ג"כ ומענין הליכה (כמ"ס צערך הלך) דבר שהלך ונא, שישאל מתהלכין צו, ונחה מה טיבו של עובר זה (פ"ק דכתובות) כלומר עסק (כמ"ס החיי"ט צסם התצ"ט), וכן צלשון ערבי נקרא הילך, דנה. והנה הכתוב סתם צמה היה דרכם ומנהגם רע, וצדוטיטו פירשוטו שאכלו אחר מה"ס, ומשפודים על עריות, ומקורים לבני השפחות עבדים. ויש לכלול צלשון רעה ענינים אלה, ענין חזונות כמו האלהים הרעה אחי, דחרגומו דין ימי, וענין זוט כמו ורעה זונות יאחד הן, וענין ומשלה כמו רועייהם התעוה. אמנם רמ"י פי דבתם לשון דבור, מן דבצ ספתי יטנים, ופי' ויצא יוסף את דבתם, שהציא הענינים שהיה מדבר לצדני עליהם, לא הדבורים מדברו הם כי הם לא דברו מאומה רק הוא היה מדבר עליהם, וכאילו אמר, ויצא יוסף את הענינים שהיה דבורו צהם על אחיו רעה כמ"ס הרא"ש, ולפי"ו לשון המקרא דמוק מאד, ולצ"ג פי דבתם רעה, דצרייהם הרעים שהיו האחים מדברים דברים מנוגים, ומפרס יוסף לצדני, ורע"ס פי דבתם רעה, צאדמו לצדני שאחיו ומפקידים צצלי דעת ומלכות המוקנה ומרעה האלן, אמנם לכל הפי' מלת רעה מיותר כי כל דנה רעה היא, ולא הזכיר הכתוב רעה רק להפליג, גם היה ראוי לומר הרעה צה"א כמשפט השלשון אחרי שמות הכנויים, כי הכלל צמשפט השלשון, שצחלחזת מאד אל מתואר הצא צאחד הכנויים צלי גזרת כח השופט כלל, שלא נתייב ולא נטול עמה דבר מדבר צפועל, כ"א נשקף צמחצבותינו על העלם התחואר כך וכן, אז אין התואר נפוא המאמר כ"א סלק מתלקי הגופא או הגשו, דיו דרכיו הרעים, מעשיו הטובים, צזה אין רעים וטובים נפואי המאמר, אכל הם נאמר דרכיו רעים, מעשיו טובים, צזה רעים וטובים הם נפואי מאמר, וטעמו דרכיו הם רעים ומעשיו הם טובים, וא"כ כחן לפני המפרשים היה רחור להיות הרעה צה"א הידיעה, ועמ"ס צנוקן (מ"צ יט), אחיכם אחר, גם כמה טרמו המפרשים לייצב מעט א"ך נכסלו יוסף ויעקב צעון לה"ר שהוא ככור צעיק ובע"א וגלוי עריות ומפיר, והמקבל לה"ר יוחר מן האומרו, כי לא הזכיר הכתוב שגער צו יעקב מלשמא ספתיו דצצרים מנוגים כלה, וגם אם האמת כדצרינו, היה מן הראוי להזכיר שהוכיח יעקב את בניו ההולכים דרך לא עובה, ועוד סכפי מתואר מן המקרא לא גרם יוסף שום שנהא צלצב אחיו צצצאת דנתו עליהם, כי מועדות הכתוב היתם חסלת שנחתם צו על שראורו אהוב לצדני יוחר מכל אחיו עד שעשה לו כחונת הפסים (והא דכתיב על סלומותיו

תלוותותיו ועל דבריו, כנר פי רעצין ואחר ומפטים, על דבריו, כלומר על שהוא ומספר הסלום
 כמתחלל לפניו, ודלל כרטיי ספי' על דנתם שהיה מציא עליהם; ולולי דמקפתיעא הייתי חומר
 עיד הפסע שאין המכוון נמקדא ומענין דבור להי', כי יש לפרש דנתם כמו שנאחס, דנלשון אחמי
 נקדא השואל בעל דבנא (ומה לדעתי, מו'יא דבה הוא כסיל (משלי יד), כלומר מו'יא השנאה
 ומגלה אותה, הפך מה שאמר דרטי' דקרא, ומכסה שנאה שפתי שקר, והוא כפל ענין צמלות
 שונות, ומגלה את המכסה שנאחו בלב, והמגלה אותה צפה, כי שניהם רעים ומתנגדים ליישוב
 הסברה, ולדעת התורה המורה צדקת רעים), כי יוסף מולד התפארו צמורי תלוותותיו לחסיו היה
 מתעורר שנאחס עליו, ומזה התגלגלה מניחתם אותו, ועיי' גרם לער ואצל גדול לאציו, וזה המכוון
 לדעתי צמ'ע, ויצא יוסף את דנתם רעה אל אציהם, כלומר רעה ויגון הציא יוסף לאציו על ידי
 השנאה והדבא שהיה ציניהם. ואחר שאמר תוקדס וישב יעקב, שיצב צמלוה והסקא חמר אחריו
 צדך כלל שפקץ עליו רבוז של יוסף ומצבא צניו צאה עליו רעה ויגון והמקרא שלפנינו הוא
 הכלל מן הפרט שנאמר אחריו. חמר כאן צדך כלל, שמו'ל דבה ושנאה נתגלגלה רעה ליעקב,
 ואחריו נצאר מרטי השנאה ומצתה, ופרטי הרעה שקרה ליעקב מוננה, (ויש לגמס קאת ע"ז
 מענינה הפסע), ועיי' תראה דוגמתו (עקב מ"א י"ב) איש כחלמוו פתח, דעמוו למפטים סס לכל
 איש פתח כענין חלמוו, חף לדיש כחלמוו מחוצרים צמרכא מפסחא, וכן כי זה שנתים הרעב (ויגס
 מ"ה ר) חף שהרעב יותר ומחוצר למה שאחריו, מיע ומשועם צמפסחא וענין להי' שהצניו קדמוניו
 הוא מדשני קרא לשון שנאה המחזק צמחיו ואמר כאן לשון דבה שהמוצן צי גם ענין להי', והיא
 עיד כוונה שני, חונס צריהית לשון הספור דקרא על פשטי' גיל כמיש: אל אביהם. לא המנהג
 יוסף ככל מו'יא דבה שכוונתם לציים את מי שנאמר עליו ולהצאיש ריחו צעיני זרים, אצל הוא לא
 הציא הדבה כי'א אל אציהם, והוא יתפש צדרכיהם וידרכים צדך היטרה כאז אל צנים: (ג) וישראל
 אהב. הודיע לנו שלא נאשים את יעקב למקצ'ל דבה, ומצבא זו אהבו על כל צניו והמזיקו לכשר
 ומכוס, כי חונס צישר לבב היתה אהבתו אליו להיותו לו צן זקונים, והעדיפו אותו על אחיו לא
 היה רק צעמותו לו כחונת פמים, כי כחונת הוא המלצו'ת התחזקו שכל המלצו'ת צמחי עגלה כמעט,
 כאחרם זיל (צציר פס'ד) כחונת הפמים הוא התחזקו (הכ"ל): בן זקנים. מ"א צר תכים, ריל שמו'ל
 צו אציו טעם זקנים לא טעם נערים צצניים סתירה לתיחת טעם ומיעוט התחונותם צדרכי
 הסכל. והדיענו צזה מעלת יוסף שציהיותו עם אחיו הצמורים היה נער, וציהיותו אלל אציו הזקן
 היה לו צן זקונים צמו'ת ונחת ומחיות כחונגה הזקנים (ר"ח): כחנת פמים. לאות שהוא יהיה
 המנהיג צנית וצדקה, כענין והלצמחיו כחנתך, וכאחרם צצ"ק גדול אחי כי היכי דלשמעון מלי
 (רע"ס), כי אחר שהכירו אציו היותו גדל הערך ומחיו, רנה שהיה מלצו'ת צערך עליהם לכבוד
 ולתפארה, כי ציורים ההם היו המלצו'ת נערכים כפי מעלת האיש, ולכן פרעה הלציו ליוסף צגדי
 טע למעלתו (ר"ח): (ד) ולא יכלו. יש נמנע מן הצדק ומצבת חסדו היכולת והכח, כמו ולא
 יכל יוסף להתאפק, ולא יכלו אחיו לענות אותו, ויש נמנע ומצבת המוסר המנהיג, לא יוכלון
 המזרים לאכול את העצרים, ולא יכלו לעשות את הפסח (צהעלותך), וכאן יש לפרש צמחר ומשני
 פנים האלו, אם ומצבת מניעת היכולת שמו'ל שנאחס אותו היה להם צמחי אפסרי לדבר עמו
 דצורי שלום, אם ומצבת המוסר והמורה שלא היו רונים להיות מן הכח הדוצרים צפיהם שלום עם
 רעיהם ורעה בלבבם, זה דעת ריל שהדיענו צזה שצמס שלא דצרו אחת צפה ואחת בלב. ולכונה
 זו שיער המתרגמים חונקלם וצ"ע למרגס ולא צנון, להקטין שנאחס, שלא נמנעו מדצרי שלום
 ומצבת גדול השנאה רק ומצבת רק נמנע על לכל יעצרו על חוק המוסר לצלי התקרב אליו צפיהם
 וצלבם ייחזקו ומנוו. ויאה שפי המותרגמים מלת יכלו ענין הספן ורנון, מן ומכל דוד המלך
 (ש"צ יג), וכמו שתרגם הידועלמי ויכל אי ציזם השציעי וממד, אשר מננוו אמרו המסדרים האלקיים
 שמתד ימים אותו קלחת; ואף שמתצטר יתיר לפרש ולא יכלו לגנותם, ומעדות הכתוב עליהם לכו
 וכתבהו, מיע יתיר לכו לרצו'תיו לפרשו לצמס, וריל שילא להן כן מו'לית דצרו צהתצרות הכני
 אל הפעל, ולא חמר דבר עמוו צמלת הכני צפ"ע, כי הבל צין זה לזה הוא צמלת הכני יורה
 על הפרט דוקא, וכתבתצרות הכני אל הפעל כולל הכל, כמו ואכלתם אותו צמסון, ומעטין ומלת
 אותו אותו כאכל צמסון וגוי (כמבואר בשלח לך צבואכם אל הארץ), ואם היתה כוונת המקרא
 להודיענו שומצבת גדול השנאה נמנעו מדצרי שלום היה רחוי לומר דבר עמו, להורות על הפרטי,
 ומדאמר דצרו יורה ע"כ לכלול שכל עניניהם היו מתנגדים צמדה טובה זו להיות פיהם ולבם שרים
 חמידי, ומזה סמך גדול לנ"ש ציחתכלו אותו להמיתו. ור"ח פי דצרו לשלום, כאשר היה יוסף נותן
 להם שלום לא יכלו האחים לצבול ולשמעו דבריו, כי אף שהיה מרגיש צמנאחס הוא היה רודף
 אחר השלום, והיה מתקדים להם חמידי שלום, לא יכלו כמו לא אוכל חן ועלמה, גבה עינים וגו'
 אותו

אחוז לא חובל, שענינם מניעת היכולת לנסות, וכמו נלחמי כלכל (ירמיה כ') ומסרי סי' ע"ט נמי ע"ו משתתפים לרוב בהוראותיהם: (ה) ויגר לאחיו. גם צוה הודיע מעלת יוסף, אף שהרגיש שהם שונאים ואין דרך להודיע חלום לשונאי, מ"ו היה מתחבר אליהם לרדיפתו אחר החלום, ולקשר להם חלומותיו להורות נתיית אהבתו אליהם, גם להסיר שנאתם עליו מלצדם כי מן החלום שהוא אחר נסף צנזורה, יראו כי גם מן השמים יבדילוהו לנעלה וכבוד, ומתת חלמי הוא חלמי, ואינו מתקשר בלצד מה שצדו ירוממוהו ויאזהבהו יותר משאר אחיו רי"א: (ט) ויספר אתו. אף שראה יוסף כי נחמסה שנאתם עליו ומתת החלום הראשון, בכל זאת לא נמנע מלהודיעם חלום שני, כי חשב שנחלום הראשון לא הועיל להם להכיר ההכמה השמיימת לרוממו עליהם ולהסיר שנאתם, כי כן רמז בנפשו, שהחלום חינו חלום נבואתי כ"א מהרהירו דיומו, או שמתעלמו ממנו, החלום ההוא כדי להכעיסם, אמנם החלום השני שיש בו דברים הנוגעים גם לאציו, שאין צו חשב שיסקר צו ושיגדל על אציו ויקניעו, לכן הודיעו אותו להם לעורר דעתם שהנבואה השמיימת גזרה גדולתו, ומתקשר דעתם להסיר שנאתם. והודיע הכתוב שנאתה גביע יוסף צוה אל תכלית מנזקתו, כי הכירו שהיא נבואה אמיתית ומן השמים הסכימו לרוממו עליהם, ופקקה שנאתם, רק ויקאלו אותו קנאת הכבוד והכוממות: השמש והירח. לרשי הירח הוא על צלמה שגדלתו כחמו, והרמז"ן טען כי צנת שירד יעקב למלרים כנר מתה בלמה גם זלפה, כי הכתוב אמר בנסור שנעים נפש מלכד נשי צני יעקב ולא הזכיר מלכד נשיו וכשי צניו וגו' אבל ענין החלום השמש רמז ליעקב, והירח רמז לצני צניו כל נשיו שצבן היו תולדותיו וכו', ע"ש. והנה למה שכתב הרמז"ן בפרשה ויגש, אחרי שהזכיר שם יולאי ירך יעקב, וכשי צניו היו ג"כ יולאי ירכו (למ"ד לפסיותיים נשאו השבטים) לכן אמר שם מלכד נשי צני יעקב, ע"ש. ח"כ טענתו כאן אינה טענה, והנה ראייתו לרבותיו (צנזורה"כ ר"פ וילא) שאמרו, אל תראוני שאני שמתרת ששפתמי השמש, הא אחתור על יעקב, דשלטנא דיעקב צקדניתא היה שמשא, ואחתור הוא שלטנא לעשו ואחעבר מניס דיעקב, אמר אל תראוני שאני שמתרת, דהא אחיהינת לי שלטנא דסיירא דהיא אומא לעדין ומנין ששפתמי השמש כד אחעבר מני שלטנא דשמשא. ע"ש (ובעקב ס' צא ומצור הענין צנזורה) לפי שהמש והירח שניהם מוסדים על יעקב: (יח) ויתגברו אחו להמיתו. דעת המפרשים והתנ"כ מתאלו ככלים וערומות כי תרגום להרגו צערמה (שמות כ"א) לתקטלי צנילו, וענין המשנה הרעה הלשונה בלב, ויהיה הנועשה ומנו צערונה, ומלת אותו לא פשוו כלל אותו שנמקרא המורה על הפעול, כי פועל התנכלות עומד הוא, וצפרע ההתפעל לא יהיה לעולם יולא, לכן אמרו כי מלת אותו פה הוא צמקס חלמי, ערשי ובשאר מפרשים, והדומק ומצור, מלכד זה לפירוש המאמר למותו, למה לו לנקרא להודיענו ומשצותם הרעה, הלא הודיענו דבר שמתוהים שהוליוו צפה מלא, לכו והרגוהו, ומשצותם נכרת מתוך מולא פיהם והוא יותר גרוע ומשצנה; לכן כ"ל שידיענו ומאמר זה אמתות כוננת האחים דצורם וצוועשיהם עם יוסף אחיהם, שלא היו כ"א דבורים ופעלים מדומיים לעיני יוסף שרלונס להמיתו ולהעצירו מן העולם, ושלא היתה כוננתם כ"א לאיימו ולהשמירו, כי ענין אחד להתנכלות ולערונה, הערמה היא הסתחרות והתעלמות המשצנה והפעולה מולתו, וכן הוא ההתנכלות שהוא משותף צווננו עם שם כלי שהוא הקף קיטוי הנסחיר והמכסה חללו וצפנויותו דבר ונה, ויש שלשה מיני ערונה ונכילות, הא' הוא גנאי צאמת כשיהיה תכלית צקשת הערונה להרע אל הזולת כמו להרגו צערמה, הב' ערונה לשצת והוא כשיהיה תכלית הערונה להסחיר הענין כדי שלא יתנוק מאחרים, כמו לתת לפתאים ערונה, אפי חכמה שכתבי ערונה, הב' ערונה משותפת צצנת וגנאי, והוא כשהנגלה מן המעשה נראה גנות והנסתר צמחצנת העושה היא לשצת, ער"ו מערים חדם ואוכל, הנה האכילה צלתי ונעושר היא פעולה הנגלית והנכרית גנות צעברו על גנות ה', אמנם הנסתר צפעולה זו והוא ההכנסה דרך גנין וחלרות הוא שצחו, כי ד"ז אין צפעולת האכילה שום חיסור, ומזה מנין אמרו הוי ערום צירא, שנסתחר צוועשו וצענינים הנוגעים צעברות ה', צאופן שהנגלה מנעשו אינו נשוצת צערך הסתחרו צמחצנתו ומזה מנין אמר ג"כ צא חסיד צונרמה, שהנגלה נראה פעל מנוגה וצפתר פעולתו היתה משוצנת כמבואר שם צנין הצבורה, ומנין הערמה הזאת דבר הכתוב כאן, והמנין צמלת ויחנכלו פעל ערונה הנשקות צגנאי ושצת, חלניותו גנות, ומכן פנמיותו שצת, וכבר ידענו שצנין התפעל יורה ג"כ על פעל מדומה, והוא הנסחר עלונו צתור שאין צו צאנות, שלציש סתרו הנשוצת צנגד פעל מנוגה, כמו ונחרוש ויהן רצ, שצצ על מנתך והתחל (ש"צ י"ג), והנה תראה שבהתפעל כזה יש פעולה עוונדת עם פעולה יולאת, כי יפעול צפעולתו המדומית על זולתו, שיתפעל הסחר מפעל המדומה לשצנה לפעולה אמיתית, (ויש רבות צמקרא הוראת התפעל לפעל יולא, כמו והמגר צו ונלחמה, ויתעללו צה, הנה סחרור הריצ הזולו והצוין הם פעלים יולאים, וכן והתחלתם אותם לצניכם אחריכם

אשר ת"א ותחטונו, וכן כלי עץ תחטונו הכלים הם הנשעלים, וכן עודך ותחטונו צענוי הוא יואל לאונקלם רש"י ורש"ם), והמכוון לפי"ז צמאמר ויתנכלו אותו להמיתו, צאו עליו צערמה לרמות אותו דרעמו, כדבי שידנה צנפסו מדבוריהם ומונעשיהם שכוונתם להמיתו (זיא שטעללעטען זיך איהם חלם ווארען זיא ארגליקטיג איהן נו טארטען, זיא פערזעלטען איהן אין טיישענדער מיינונג טארטען נו וואקלען), וצא הכתוב הוא צמחלת הספור להודיענו, שכל מה שיספור אח"כ מדבוריהם ומונעשיהם צענון זה, לא היה צמחנת בלב שלם ונכפש רע כ"א דבור ושעול מדומה לעיני יוסף, וגם אם צמחנותיהם הוליוו בקול לאזני יוסף לשפוך דמו ארצה, לבס לא כן דומה צמחנת, רק כוונתם היתה להפחידו ולהסיל עליו אימת מות, ולזה לא אמר הכתוב ויתנכלו עליו, שא"כ היה משמעותו מין הערמה הראשונה מוכו כצרו והוא להרגו צמחנת ע"י שקוי כלבים וכדומה להסתרות צנגלה לנקיים, אבל אמר מלת אותו אשר יורה צכ"ו על השעול, כי יוסף היה השעול מן הערמה, כמזכיר, וכאשר יצאו לפניו צביאור הכתובים הצאים צא: (יא) בעל החלומות. קראהו צעל החלומות שהוא צעל והסליע צם, החלומות לא צאו לו מעצמו לולא היה רעיוניו תמיד למשול צנו, לכן על משכביו סליקו, דומה לזה נוקס ה' ובעל חמה, ואמרו צצ"ר שאינו כצמר ודם שהחמה מושלת עליו לעשות יותר מעצמו אבל הוא ית' הוא צעל החמה וחדק עליו לקצר ולהחריך ולמונעם כרצונו (הכ"ל): החלומות הלוהו. לרש"ד מלת הלוהו הוא לזכר העומד מרחוק, הוא לזכר הקרוב, ולנקמה הזאת, אבל הלו צלי ה"א צבורו כמו ההוא, ויאמר על הרחוק לזכר ונקמה, ע"כ. ומה יענה על ההר הטוב הזה, ועל לשונותיהם הוא (תי"צ ד'), אמנם לשון רש"י יותר מדייק שכ' (ש"א י"ד), כל הלו והלוהו צמחנת איתו לשון הזה (דיעזבר), אלא מדבר שכמדו (יענער), והוא מראה צאלצו, ע"כ. ויקרא לדיכאל (ת' ט"ז) ויקרא ויאמר גציהאל הן להלו יראה צעליל שאינו מרוחק כ"כ עד שאין השמיעה תשלוט בו (ע"ש רש"י), וא"כ היה יוסף יכול לשמוע הדברים אשר ילאו מפני אחיו לכו ונהרגו, וזאת היתה כוונת האחים כאשר יצא: (כ) לכו ונהרגו. אחרי שהודיעתו החורה צמחנת ויתנכלו, שלא היתה כוונת האחים להרגו צמחנת, כ"א לרמותו דרעמו ולדמות צמחנת צידים למותו, וצלבם כלו חשבו עליו רק להמירו ולהפחידו אימת מות, ולבכות את מואמר חלומותיו אם הם הרעיוני רעיוני לכו לצד או הן לודקות נבואיות (כמזכיר צמה שקדם), עתה חל עלינו להצין צמחנת זה לכו ונהרגו וגו' מילי דמחשבותי למתי אפי, וצמחנת הוא מואמר הסובל שתי כוונות ומחלפות מושחתות צנגות וצצו, והוא זה: אופן הגנות הוא, נהרגו מונע צידים לשלוח צו יד רחם, וכדי להסתיר ולהעלים מועשה הרע נשליכהו צמחנת הצרות, ונאמר אופן קרהו צדך ומיה רעה אכלתהו, ופי"ונו דצריהם צמחלת הקטנה וצדך לעג, עתה אחרי נפלו צצאר שמת, על מי ימלוך, מי זה ישתחוו אליו ומה תהיינה חלומותיו. הנה החכונו האחים האלה להראות כדרך שופכי דמים צמחנת, לפרסם צקול זרון לבס עד שישמעם יוסף וידמה דרעמו כי יפול צדיהם צמחנת למות, אמנם כמו שיוצן אופן הגנות מואמר זה, ככה יוצן צו אופן השצח, לפי המפתח והמחשבת צמחנות לבסם שאינם רואים רק לבסות דברי חלומותיו, והוא זה "ונהרגוה" נכצב עליו אופן שיוכל למות צו, והוא כי נשליך אותו אל אחת הצרות מוקום הסכנה אשר ונדך הטצע נוכל לומר עליו חינו יער תחלנו, וצוה נראה צמחנת ומה הנה חלומותיו, אם נבואיות או הרעיוני צעלמא, כי אם הן רק מדומיות הנה גם אם ימות צצאר שמת אין מונע צכפיו, כי לא שלחנו צו יד רחם ולא הכינו אותו מכת מות, כ"א גרמא צעלנוא עשינו להציאו למוקום הסכנה, להזכר לו שם עון רשעו צצצחת דצה, וגיכאל דלי' הרגתהו ונידו זאת תהיה לו, כי ונלר לישנא צישא גצרא קטיילא הוא, צן מות הוא ונלר הצחת הדצה, ולא יגרע גרמא דילי, ואם חלומותיו הן לודקת נבואיות הנה עגת ה' חקום, ואין מעלר להשיע נציאו המיעד להיות ונלך ומושל, ועתה אם ינלל ומח זה הטעון לרגליו, אז נרע כי יד ה' עשתה זאת, ופועל ידי יולר, נרעם לקצבו עליו למשול ולמלוך עליו, הנה צדך השצח צמחנת זה נצאר מלת "ונהרגוה" הגרם והסבה אל ההריגה והמיתה, כי כן מאלנו הרבה פעלים שאין הורחשם פעולה ממשית רק שיימת סבה וגרם חלי, כמו מועלתם צי (דצרים ל"צ) פירש"י גרמנתם למעול צי, וכן על אשר לא קדשתם אחי כירש"י גרמנתם שלא חמקדש, וכן אל חכריתו את שצט (צמדצ ד') פירש"י אל חגרמנו להם שיימותו, וכן אחת המחס את עם ה' (שם י"ז) דת"א אחון גרמנתו דמית עם ד' ועל דוד שצצצ סבוצים להניג את אורי' מול פני העולממה נאמר (ש"צ י"צ) ואותו הרגת צמרצ צני עמוק, ויש פעלים דומים הרבה שהם פעלים מוסבצים, והנה צמחנת יהודה צזה הענין, ומה צלע כי נהרג את אחיו, מלת נהרג שם הוא לכל המפרשים ענין הגרם והסבה, ולזה אני אומר גם כאן מלת ונהרגו פ' ע"י הגרם והסבה, וצדך זה הוי"ו של ונשליכהו הוא וי"ו ונצחת משפט הקורם, המהורגם (פאולד), כמו וי"ו של ועשה כרוב אחד ונקלה ומה (שניות כ"ה), וכן וכל פטר חנויר, וכל פטר שגר צהמה, וכל צבור האדם, כל הו"ו

הווי"ן האלה הם וי"ו הציחור אל הקודם לו והעצרת כל פטר רחם, ודומין לזה הכרזה צמקרא, וזו
הכ"ל צבונת דברי האחים, אחת דברו ורחים זה שנענו מהם, המדומה והגלה מדבריהם לפי
השקפה הראשונה, והמסתחר צמחצבותיהם לפי המכוון צאמת, וכמו שהודיעתנו התורה תחלה צמאמר
וימנכלו גרי, שהשיעלו כך ציניהם לדבר לפניו ולעשות עמו ענינים לרעותו ולהערימו, וכדמות רמז
מלאחי לדברי אלה צמכרשצ"י, כי אמר שם על פ' זה נשמעון ולוי דאינון מקיטרא דלינא קשי
כקפ רוגזא לתרין סטרין חד דאתברך ומד דאתלטי, ע"ש קרוב לדברינו להצין צמאמר האחים כונה
משותפת צגנות ושצח: (כא). וישמע ראובן ויצלחו. ראובן לא היה עם אחיו שהשיעלם על יוסף
מקדם להחנה עמו דרך עממה לבד, ולא ידע כלום מהתנכלותם אותו קודם מלאמרם לכו ונהרבה,
לכן חשב לאמת הכונה הראשונה הנראה מדבריהם שרואים לשלוח צו יד רחם, לכן השתדל להליכו
מידם, ויעץ להם להשליכו הצורה ולא ימיתו צידים, מדע שכן הוא מלשון המקרא שאמר וישמע
ראובן שהוא מיתר, כי מי לא ידע שדברו אליהם היה אחר שזענו דבריהם, אבל צל להורות שלילת
שניעה אחרת זאת שזע, ר"ל אמרם לכו ונהרבה צל לאזינו, אבל מענין אחר לא שזעו ר"ל
התיעלותם מקודם להתנכל וזה לא ידע, פקח עיניך אמה הקורא המשכיל וראה כי רבותיו הכנישו
צוה, אמרו דרבה וישמע ראובן והיכן היה, ר"ל כל אחד ואחד מהם היה נשמע את אציו וימו
ואתו היים של ראובן היה ע"כ והדברים נאמנים. (וברש"י הועתק מלאמר זה ע"פ וישצ ראובן אל
הצור, והוא משגת המדפיסים, כי הרכבו שם צרש"י שני מלאמרים הנאמרים דרבה ע"פ שונים),
יש עוד ראייה לזה שאמר באופן אליהם לא היה היפך כוונתם האמתית צאמרם לכו ונהרבה,
שאל היתה המכוון האמתי צמאמר האחים להרגו צאמת, אך מעלת ראובן חזרו האחים מנמשצתם
הרעה והדו לדבריו, ה"ל לקרא לוור גם כן, וישמענו אחיו, כאמרו (צפ' כ"ז) אחר דברי יהודה
מה צלע, חס יורה לנו צביחור שלא נתחדש לאחים כלום מדברי ראובן, כי בדבריו גם הם שצבו
לעשות לבנתי המיחור, כ"ל להשליכו לבד הצורה, ומניעת שלימות יד רחם צו, גם מעלת כפססו
היתה לא מעלת ראובן לבד, ולא נתחלטו אלא בתכלית השלכתו הצורה, כוונת האחים היתה להניחו
שמה צמקום הסכנה ולעצו אל המקריים אס יגל או לא כרי לאמת מלוותיו, וכונת ראובן היתה
להליכו ולהשיכו אל אציו: (בר) אין בו מים. אבל נחשים ועקצים יש צו (רש"י) לפי מדרש
רבותיו שהיו נחשים ועקצים צבור לריך לוור שהם לא ראו אותם שהיו צמקי הסלעים, שאל
היו רואים אותם ושאים ומיקים ליוסף היה הדבר צבור שנעשה לו גם והוא לריק גמור והשם מפץ
להליכו ואיך יגעו צו (כמצי"ן). והטור טען עליו כי חף אס לא יחשבוהו ללדיק מי"ז רשע לא היה
ולא היה חייב מיתה ואפ"ה צקשו להרגו כי השנאה ומקלקלת השורה. ע"כ, ואין זו טענה לפי
המזוחר צמאמר ויתנכלו אותו להמיתו שלא היתה אמתת כוונתם להמיתו רק לאיימו ולהשמידו אימת
מות, וכונתם הראשונה לא היתה רק להפילו הצורה כדי לנענו מלבוש אל צית אציו, וכמלאמר יעקב
דרטום עקרו שור, שלא רט לעשות לו רק כמו שצושים צבור שזמקרים אחור ר"ל שזמקרים פרכות
המועו מהליכה, כמזוחר שם: (כו) מה בצע בי גהרג. לכל המפרשים המכוון צמאמר זה, מה
נמוון נתנה אס נהרבה, וגם לריכים אנו לכסות ולהעלים את מיתתו, כי לא טוכל להתפאר צה
צשציל לערו של אציו, והטוב שצעולם כשאדם מתנקס ונשוואו, אין הנקמה חשיבה צעיכו אס לא
יוכל להתפאר צה (כמ"ש הרב צמקוי). הנה דברים כאלה כמדקרות מרצ צלצ כל איש משכיל,
להעלות צדעתו מנחצבה צויה ומאסת כזו, למועו עלמם מרלימת האס ממתת שלא יוכלו להתפאר
צעולת ידיהם, ולצבור תחתיו לנכרו כדי להרויח נמוון על ידו, ומה המה עשירים כסף לתשעה
אחים צני יעקב, אשר העיד עליו הכתוב מרוב עושר ונכסים אשר לו ככתוב ויפרוץ האיש מאד.
לא כן אכתי עמדי, ולדעתי דברי יהודה אלה הם תוכחות מוסר אל אחיו לנגות מעשה השלכתם
אחור אל הצור, אשר צנקל יוכל לצוה צה לידי סכנה ע"כ פריץ סיות וכדומה מהמזיקים, והגדיל
יהודה צעיני אחיו גרם מיתתו כללו המיתוהו צדים מומש, כמו שזוהו האמת שחין צין הבורג את
חצרו צידים וצין המסצז עליו המיתה כ"ל דינא דרבה ודינא זוטא. ועתה שזע תחלה מפרון המולת
הצאים דצברי יהודה, והוא זה, 'צלע', כעסם צלע אמרתו, וכמו יצנע מעשהו. והוא לשון הצאת
דבר אל גמר תכליתו ומרגום מה צלע (וועלכע אויסצ"הרונג!). וכסינו, אין פ"י העלם כדי שלא
יתראה, אבל הוא לשון תכסה ומלצוה (כי לשון כסוי נאמר פעם על המכסה על הדבר כמו וכסהו
צעפר, ופעם על המתכסה כמו ותכס צלעף), ופי' וכסינו, נכסה אותו כלומר נעשה לנו תכסה
ומלצוה (וייך ווערדען אונס איינהילענן מיט זיינעם צלוטע), ויש א"כ דצברי יהודה ווליה נפלאה,
והוא, ידענו כי כל הנהגה שיתנהג האדם צה נקראת דרך ווליה מלצוה או צג, כמ"ש צכל עת
יהיו צגדיך לצבים, כי כמו שהמלצוה המכסה את הגוף צו יתראה לעיני אדם, כן תתראה ודת
הנפש מנפולו והנהגה חילונית, כשיתנהג האדם לנשל צפעולותיו צמדת הכעס נאמר עליו לצב

מדת הכעס, כי יתראה לפניי אדם בלבוש זה, כפיתחאם צמדת הכריכות כאשר שלבש לבוש כדירות, וכן לבוש קנאה, ה' מלך גאות לבש וכדומה הרבה במקרא, הנה על הרשעים הגמורים אשר לא ידעו צדקה על החמם שבנפשיהם אשר המטורר בדרך מליצה, יעטוף שית חמם למו (תהלים ע"ג) כלומר יעשו להם מן החמם עטיפת קסום להסתפר, ואמר הנביא (ישעיה נ"ט) ולא יתכבו צמעייהם מעשי און, ר"ל אין ראוי להם לעשות מכסה ומלכות מן החמם שזידיהם ולהתראות בה, ומליצה זו עלמה אשר יהודה פה, מה צלע כי נהרג את אחינו, כלומר הצטוו נא אחי וראו התכלית שיוכל לנו מהבנת והגמרת מיחה לאחינו ויכבדנו את דמו, תכלית זו יהיה לנו לעשות לנו מכסה ולצוט דמו, כלומר רשמי כחמי דם אחינו צכנפי צדקינו יונללו תמיד, ולעולם נגד עינינו יסובצבו והחמם לא יתעלה ולא יסתחר ומראה עינינו ולבנו, כללו תמיד דמיו יהיו לנעקים נגדיו חמם הוא ששפכתם הדם הנקי, וצוה תמיד לא נוטל מרגוע לנפשותינו. ועל המליצה הנפלאה הזאת הכוללת ונוסר גדול כזה אשר ריב"א (צדקה על פסוק זה) צענת יהודה הכתוב מוצר, כי אין לך שצח גדול וזה, (דברי מתי"ב על מאמר זה לדחוקים), להוכיח את פני האחים בצדפי מוכסה ונוסר היורדים תוך מדרי לבס. וכדומה כי על המזין צדפי יהודה כונת הרומח ממון אשר ר"ש (סנהדרין ו') כל המזכך (מגדף כמו צדף כנות) את יהודה ה"ו מנאץ (ע"ש מהרש"א ח"א). והטור בפירושו מציא צעם המדעש, אמרו לו לצטוע את המוליד אשר להם לנו לצטוע והכרוג את אחינו, וצמ"כ פירש צעם שיצטו לאכול לחם ורצו לצטוע אשר יהודה מה יחרון לנו לצדך על הצניעה כי נהרג את אחינו, וע"ז כאשר וצטוע צדף נאץ ה' ע"כ, ועל כוונה זו יש לפרש גם שיצא דקרא, וכסיו את דמו, וכסיו לשון חכילה, מלשון הכוסם את המטה, ויש דומה לזה בצערי, כמנוחל אלל עכסת נפשות, תכוסו על המטה, וטעמו כל חכילתנו יהיה מעורב עם דם אחינו, והכונה אידך יעם אורכ לנפשותינו צעמה שאחינו משוקע צעבר ועטוי למות: (בו) לכו ונמכרונו. אידך טעם נמכרונו אקח ונמכר לקבל כסף ומחירו, כי מה להם לתשעה אחים צני האדם הגדול צמנעו ממון זה, אזל ענינו מקירה ותיחם לרשות אחר הוא (פרייזגעבען), כמו וימכר ה' את ישראל ציד יצין, וכמשי"ל בפסוק מוכרה כיום, והתכוין יהודה צזה למוסר את יוסף לרשות אחרים להיותו עבד לנו, וצזה יכנע לבנו צקצרו, ולא תהיה דעתו רמה עליו עוד למתרום על אחיו ולהתגאות צנומלת מלך עליהם. זהו הני"ל צענין האחים האלה צני יעקב עם יוסף אחיהם ולא היתה כונתם רעה כ"כ כאשר נראה מכל המפרשים, ואח"כ צה הכתוב להודיענו, כי גם עלת יהודה לא עלתה צדיהם, ומחש"י היתה נכזה למנוע מהם גם את זאת, הנה לא מוכרוהו כלומר לא מפרוהו צדי אחרים להיות עבד לנו, כי צתוך כך עברו אנשים מדינים וטעמו קול יוסף צצור, הם הנה אשר נשקוהו מנונו והם הנה מוכרוהו מיד ליטעמעל"ם, וכ"כ הרצ"ח ושאר המפרשים, לפני השטן האנשים העוצרים ונשטרוהו וון הצור ומכרוהו לא האחים, כפשוטו לשון המקרא ויעברו אנשים מדינים קוחרים וינשטו וגו' וינכרו, דומייה ומכירה מוכרות על אנשים מדינים דקרא, ומה לנו להסוין על המקרא ולומר כי וינשטו וינכרו חזר על צני יעקב שאינם מזכרים צנוקרא זה, ומה שאמר להם יוסף, אשר ונכיתם אותי ממרינה סיי הבצותם אל המכירה, כי ע"י השלכתם הצורה מרוחק ומני אדם צנוקם הפקר, הוספה המכירה, וכמשי"ש רצ"ח. הנה עפ"י המוכן צענין האחים כמנוחל צזה, ממדו צמדה אשר מדדו לו' הנה הפילה צאינה ופחד, ומדדו מנונו ג"כ עד שנתדרו מנונו וילא לבס. הם הטיעו והסכימו צעם חכילתם למכרו תחת יד אחרים להכניעו כעבד, ומדדו שצעת חכילתם הוסב עליהם צדצר הגציע לאמר ליוסף הנו עבדים לאדוני וגם יהודה אשר יש צה עד צדף עבד, ודי צזה: (ל) ואני אנה אני בא. אנה הצרת ומעברו של אצח (רש"י), ואין לשון צה נתיישצ צזה, ולדעתי מלת אנה שם וון אנה לידו, לא תאכה אידך רעה והוא ענין מקרה, ויפה נוכל ע"ז לשון אנה כי האיש המשוקע צאינו לער ונקרה רע הוא צמנעוד התשטעותו רעיונותיו הנה והנה למנוחל מרגוע לנפשו, ומתרגומו (אידך נעראטוע אידן פערטווייפלונג):

לח (א) בעת ההיא. צאתו הזמן שנמכר יוסף למלרים צבנת עלת יהודה שאמר למכרו ולא אשר להשיצו ושכל את צציו, חל על יהודה פני מעללי והוליד שני צני מות ושאר שכול ומשיהם, (רע"ס): (ה) והיה בכויב. הרע"ס כתב קראתו שלה לשון אל תשלה שהוא שם צלתי נאות, מפני שיהודה אז היה צצויצ ותומלתה נכוצה ונראת פני חישה צענת לידתה, והוא חם היה שם לא היה נשכים צקריחת שם צלתי נאות. ואין זה נראה כי שם אונן ג"כ לא נאה ולף מיחה צה. ור"ל כי שם שלה וכויצ יש צהורחתם ענין טעות ושגגה (איררען, טיישען) ותרגום שגגה שלותה, וצכתו ויכהו על השל. וכן כוז עיקר ענינו טעות ושגגה, שטועה צמנעצמו וידנה שאומר אמת, כמ"ש צהצל צצין כוז ושקר, שקר הוא שצעת צצורו יודע צעלמו שאינו אמת, וכוז הוא שצעת צצורו ידנה שיקיים צצורו, ואח"כ תמילד מניעה המפסיק ומנועמו ומלולות הצעתמו, והוא

והוא היה תחלה ונוטעה, וכל ענין יהודה עם תמר היה צעעות וסגנה, הוא העצה אותה לאמר עד יגדל שלה, ונוטעה זו בא הוא צעלנו לדי טעות בצואו אלי, וטעה דצבר מלוה. והודיענו הכתוב צה, כי שם הילד ושם מוקם יהודה היה וסכנינו עם מה שנעשה אחר זמן, כעין אחרם הנוקם גורם שמה גרם: (ח) והקם זרע לאחריך. פי' הזרע שיוולד לא ימשכ ככך כ"א בן לאחריך הנות יחשב, ורש"י שכתב הבן יקרא על שם הנות, וכתב"ע וקאם זרעא על שמה לאחריך, אין כונתם השמות בקריאת השם, שאם שם הנות יוסף יקרא הבן ג"כ בשם יוסף, דל"כ ה"ל למימר יקרא בשם הנות או בשם הנות, כמו ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך, ויקרא לה נחם בשמו, אונם לשון על שם לא יורה ע"י, כענין כי שם ה' נקרא עליך, רק יקרא שמו עלינו, שאין ענינם השמות קריאת השם, כ"א ענין התפצרות והלטרפות, שיקראו עם ה', הנוימד אליה, ונקראים נשים הנוימדים לאים זה, ככה קריאת הבן על שם הנות, שצלשון רש"י ותרגום, טעמו שהבן יהיה לו הלטרפות והתפצרות על הנות, ליחשב בנו, כאלו הנות אביו ולא התי. והתבונן צלשון אונקלס ויצי"ע, כי על וידע אופן כי לא לו יהיה הזרע, תרגמו ללא על שמו מתקרי זרעא, ונעולם לא מלאנו שיה"ל לבן אוחו השם עלמו שיש לבניו, וחזק יש לבן שם נושונה ששם אביו. ומן התיינה על הרמז"ן שהבין צלשון רש"י קריאת השם עלמו, אם שם הנות יוסף יקרא הבן יוסף, ולכן טען עליו, וכן הראים הבין כונת רש"י כרמז"ן ומדקא לומר דשאני קודם נ"ת. ובחנם הסבו כונת רש"י לדעה שאינה מובן צלשון: (א) בי אמר. כלומר דוחה ה"י אותה בקש שלא ה"י דעתו להשיאה לו כי אחר פן ימות מוחזקת היא זו סימנוה אכשית (רש"י), והרמז"ן כתב ולא ידעתי למה יתבייש יהודה הנורא דזכרו מן האשה הזאת, ולא יאמר אליה לבי לשלום ונציתי ולמה יעשה אותה, והיא חסירה לשלה כמו שאננו צבואין תרי זונני הוי חזקה דהוי קטלנית. ועוד כי צהימו ומקפיד על זונני" לא ייבא שפס נראה שה"י חפץ צה להיותה צניתי, ורחוק הוא שלא שונע יהודה כי צניו מחלו להשם וישלחם צד פשעם ואין לתמר בהם מחא, והנכון שה"י אכל לא ראה אביו שייבש אותה ועודנו נער, פן ימחא צה כחמיו אשר נהנה וצנעוריהם, כי נערים היו אין לאמר מהם שמים עשירי שנה, וכאשר יגדל וישונע לנוסר אביו אז יתננה לו לאשה, וכאשר התיינה יננים רבים וראתה כי גדל שלה צעני", והוא עודנו נער לאביו כי אין לו עשר שנים וה"י מנחמין לו עוד, אז נהרה תמר צרב תאותה להוליד מזרע הקדש, ועשתה הנועשה הזה, עכ"ד. וראיתי להרב נודע ציהודא (בתשו' סי' י"ד) שכתב צענין אם שייך ציבס איסור ונשום קטלנית, וח"ל, אומר אני ומצדד שומר מלוה לא ידע דצב רע, ומן התיינה על רש"י שכתב כאן דוחה ה"י אותה יהודה בקש, אעו צום ה"י יהודה להורות הדין שאסורה להשאם שהיא קטלנית, ובאונת הורה יהודה צה כהלכה, והוא, אע"י דיבס קטן מותר לייבס ולא חיישי' שונא יונלא קרים ומנלא עבר על איסור אשת אח, דאזלין צתר רובא שאינם קריסים, וי"נ לענין סכנתא דקטלנית לא אזלין צתר רובא, דמעניי סכנתא מעאיבורי ומיישינין דלונא יונלא קרים, ואין כאן מלות יבוס, ויש כאן איסור אשת אח וגם סכנתא דקטלנית, לכן הורה יהודה כהלכה שלריבה להנחמין עד יגדל שלה לדעת שאינו קרים, וי"י מלות יבוס, ומנילא ליכא סכנתא כי שומר מלוה לא ידע דצב רע, עכ"ד. ולדעתי דחה ה"י דעת רש"י בקש, כי סבתו זאת דציבס אין איסור קטלנית מטעם שומר מלוה וגוי, כצד קדמוה הרלב"ח בתשובה, אונם בתשובת חכם לבי סימן א' שאל כרגא בצבדרא זו, יעו"ש דצרי טעם ודעת. וגם אם נקיים סבתו זאת, אין לה מוקם כאן. כי צהך יבוס דתמר לא היתה הנלוה כדין תורה, כי ער צעלה הראשון היה קטן, וקטן שנשא אשה ומת היא פטורה מחליה ומיבוס (כציבנות ל"ו), עי קדושי קטן אינם כלום ואין קנין לקטן עד שיביא שתי טערות אחר י"ג שנים ויום אחד, ואשילו לשיעת רש"י (קדושין י"ע) דמלאורי"י יבס קטן קונה קנין גמור לכל דבר של יבוס עד דקני לה ויה"י בגט למור, ואם זמתה מחתו היא אשת איש גמורה (עיין פני יהושע שם ובצית מאיר אה"ע סי' קס"ו ס"ב) כיון דביאת יבס אינה לריבה דעת ציהתו ביאה, וציבס כתיב יבונה יבא עליה אשילו ביאה כל דהו (עיין צמ"י פ"ה מייבוס ה"ח בשם רמב"ן, ובמדותי רש"א שם בקדושין בשם ראב"ד), וי"נ זה אינו רק כשהיא זקוקה ליבס קטן וממת קדושי אחיו הנות שה"י גדול שקדושו דאורייתא, אונם כאן שבעלה הראשון היה קטן, גם יבוס אופן שה"י קטן לא קנה צה קנין, ומעתה גם כאשר יגדל שלה אין כאן מלות יבוס עד דנאונר צו שומר מלוה וגוי. כי אין להשוות המלות שהיו מקיימין קודם נ"ת, עם המלות שאחר נתינתה, האחרונות הן מלות חייבות, והקודמות אינם רק מלות דרגיות לצד, כי לא היו מלוים עליהם, ולזה ה"י להם רשות לפעננים להנעם מלקיימם, ולזה נשא יעקב שתי אחיות ועמרם נשא דודתו (עומ"ש בצרפת לך לך צאמרי נא אחותי את), ולכן אין וין התיינה על יבוס זה דתמר אף שאינה כהלכת התורה על הדיוק בכל פרע"י. מדע שאין יבוס זה כיבוס דלאחר נ"ת, שהרי ח"ק ולא יקפ עוד לדעתה, שפירש לרבותיו (סוטה י"ד) כיון

כיון שידעה שזו לא פסק זמנה, וכחצו צו הרמזין שהיתה אשתו כמשפט היצנים. וכי זה משפט החורה לדין לייצם כלתו, אלא ע"כ אנו לריבים למימר לדיבור זה דתמר לא ה"י רק כעין מלת יצום לאורייתא, עכ"פ אין זה בכלל שומר מלוא וגו'. (ובלעדי זאת אין לדמות ענין זה למשפטי החורה, כי כמו שהיו משונים בחולדתם להוליד בני שמונה ככה היו משונים בענשם, כי אין צ"ד שלמעלה מענישין רק מעשרים שנה ואילך) ותמיהתו על רש"י למה לא אמר לה יהודה שאסורה להנשא ונטעם קטלנית, אין זו תמיה כ"כ, כי חשש יהודה פן לא תשנע ותלך ותנשא לאחד ותהיה אשת הנותן החולה לאיש זר, ולא היה יכול לפטור כעת בחליה, דחלינת קטן אינה כלום, לכן דמה אותה להנותן עד שיגדל שלה ואז יפטרה בחליה, (כציונות ל"י) קטן שצא על יצמתו ונתן חוללת: (יב) על גזי. רש"י הסיף מלת לעמוד, והצ"ע יחליף על צמלת אל, ורז"ה יאמר מלת על צמקום עם כמו חס על צנים כאלו אמר ויעל עם גחזי לאנו לחונת, ולדעתי אין לורך לחלושין ולהספספ, כי מלת על הוראתו גם העסק והענין (אין צעטרעף) כמו על כל דבר פשע, וטעמו ויעל צענין ועסק גזי לאנו חונתה: (יד) כי גדל שלה. לפיכך הפקירה עצמה ליהודה שהיתה מתאוה להוליד מונני צנים (רש"י) והא דלא חששה תמר שיהודה הוא חמיה, לפי שידעה כי ער ואופן שלא כדרך שמשו אי"כ לא קנו את תמר לאשה, דציחתן נתייבזי מיתה דבן נח שצא על אשתו שלא כדרכה מייבז מיתה (כצמנהדרין ל"י), ואין קדושין תופסין צמייבי מיתה, וכיון שלא היתה אשת ער ואופן לא חשיבה כלתו ליהודה (פרשת דרכים): (יז) גדי עזים. הוא היה להם מתן כבוד, וכן ישי שלח ציד דוד גדי עזים, וששון פקד את אשתו צגדי עזים (רל"ט): (יח) ופתילך. ת"א שושיפך, ופייש"י שולתך שאתה מתכסה בה, ולא ידעתי האין יאנון לה לתת לה שזמלתו צעד גדי עזים וגם טבעתו, אבל ידוע כי שולתו הישועאליס היה להם פתילים ולינית צהם, לא למלוא אבל לסימן (והחורה הוסיפה ענין התכלת ואופן עשייתו בקבלה), ואותו הפתיל היה לכל אחד צמיימן למשפחתו דל כנפות כמותו כמו שעושים דגל שכל שר יש לו דגלו גוון כדל להכרת שררתו, וכל אנשי יהיה להם על צגדיהם אותו הגוון צפתיל שלו, ולהיותו דבר למימן צקשה אותו וכן הסותם והמטה, וע"פ שהפתיל קשור צמולה ת"א שושיפך, והאות שאת"כ נאמר הפתילים לשון צנים, ואם פירושו שולה הרי נתן לה שוללות רבות (רל"ט): (כג) פן נהיה לבוה. ולא חשש יהודה על הזנות, כי הקדשה לא נאסרה רק משנתנה החורה, אבל קודם מ"ת כבר כתב הרמז"ס, היה אדם פוגע אשה צדוק אם רלה הוא והיא נתן לה שורה וזוהי אותה על אם הדרך והולך. וגם לאמר מ"ת אין לאו קדשה מ"ת רק כשהיא ערה עליו עד שאין קדושין תופסין לו בה, ולא צפוני עם השנאים, (פרמז"ן) צפסר הוללות ונלוה שג"ה, ובחיינון פיימן תק"ע), ולזה לא חשש יהודה רק על הצוין, כי אנשי מעלה היו נמנעים גם וזה מולד מוסר שכלי כי לא נאה לעשות פירות לא למו שלא יהיה זרעו מיוחס אחרי אביו. והר"ס הלך צוה דרך רחוקה, וכבר השיב עליו צלדה לדרך: (כד) הרציאותה ותיש"ף. לא דן אותה יהודה לשריפת גופה, אלא שיטרפו לה רועש על פניה למימן שהיא זונה (בעל הטורים צמס ר"י החסיד), וכ"כ הכה"ש, כמו שהוא עוד היום צצני ישמעאל שכל זונה שנופקרת עצמה שורפים צחותם של צרזל על מלחה, ולהיותה זקוקה ליצום ענשה כאשת איש: (כו) צדקה טמני. כי ונה שעשתה היא היה צדעת ויראת שמים, לא לתאוה גופנית דא"כ למה לא הלכה אחרי הצמורים, ומה לה להזקק עם איש גדול צמנים, אבל כראותה כי לא נחנה לשלה, חשבה ומשבת מלוא להתייבס מאצי צעלה הנות ולקיים זרע מונני, וכונתה לשם שמים היתה, חונת מה שעשיתי אני היה מדרך התאוה הנגונה. רצ"ח צמס רמז"ן, וכן פירש ר"א ור"ע צעקה הסיף אפ"י שלדקתי צמעשה זו כיון שזדונתה לי אשתי אבל היא לדקה יותר שנתכונה לט"ש כמאמר רב חייא בר אשי אנה מיהו לאיסורי איכוני (פ' צמרח דקדושין) ולזה נחשבה לו הולאה זו לנלוה כמו שאמרנו מ"ל צמנה מקוונות: (כז) במשיב ירו. היה כמו משיב ירו. לא משיב צמנת כי לא צפעולת הילד נעשה פן רק צפעולת כח הדומה שדמה את אחיו לחוץ והרוב אחר זה עם ירו (רע"ס): מה פדצת. פירש ראצ"ע כאלם המורץ גר וילא מוננו, והנה יש עליך משפט זה הפסך, אם ונת אחיך דחקך עליו. אמת שהננינה מפקמת לפירוש זה כי הוסיף עפשא צמלת ונה פרת, וחורב עליך צמונת אמתתא, אבל אין לשון העקרה מיישב לדרביו, ולא"כ היה ראוי לומר, עליך משפט פסך. לכן ל"ל לפרש לשון פסך ענין תקיפות חחק ואמוץ, כמרגום אונקלס וצ"ע ורש"י, כי הוא נופל על העושה צדוע רמה נגד המומים צידו, כמו המתפרלים על אדונייהם, וצני פרילי עמך, ופריץ מיות, ומה הואאל ג"כ על מי שמתגבר נגד ילכו הקס עליו, כי נוהב כדמות הפריץ לטובה, וזה הענין מאמר המשורר (תהלים י"ז) לפעולת אדם דצבר שפתין אני שמתתי ארפות פריץ שהמכוון צוה לרבי, כל הגוה לפעולות שרין האדם לפעול ולהתנהג דצבר שפתין שרית, הן צמחכות הן צקס ועשה, אני שמתתי לעשות כארמות הפריץ, כמו שהוא נוהב לעשות

לעשות מלאכה חספיו שמועד זכרוע נגד מתקומתו, ככה עשיתי אנכי במנהגים טובים. ומלת עלך כאן ענינו התעלות והתרומוות מעלה, כמו ואת עלית על כולנה (פֶּאֶרְחָב, הערפֶּאֶרְחָב), הנה אחרי השתוממות המילת עליו לאור מה פרלת, מה מאל התגברת והתחזקת סיינוה עליו בצרכה, עלך פרץ, פי' עלוין ומשיבותך יהיה פרץ, להתרום זכרוע רמה נגד מתקומתך ולעמוד חניד צפרץ, ועל כונה זו חיצ"ע ועלך אית למתקף דאנת עמיד למתקן מלכותא, ובמדרש"י (נשפטים ק"ד א') נג"כ פרץ אמתקף הוה צתוקפוי מה דלא הוה הכי לכל בני עלמא וע"ד בניינא דדוד שארי חסדונה מפרץ, ודכרו קרובים אל הפשט:

ל"ט (ב) ויהי בבית אדניו. עומד לשרת במדר אדוניו, ולשון היו כמו עומד כמו והיו שם, ויהיו שם כאשר לוי ה' (רע"ט): (ד) וכל יש לו. לרש"י הלשון חסר, וראוי וכל אשר יש לו, ולדעתי מלת יש כאן מענין להגחיל אהבי יש (משלי י"ב), שהוא שם כולל לקניי השלמות צטוב וצמועיל (וועזענטליכעם גוט), והלמ"ד צמלת לו משמשת צוקוס של כמו וכל אשר אהה רואה לי הוה (בראשית ל"ח) שלי הוה, וכמ"ש רש"י צמלת למי אהה (ל"ב י"ט), ועד"ז אף אין יש רוח צפיהם (תהלים קל"ה) כלומר אין ישיות רוח צפיהם שיהיה לתועלת הדבור (וא"ל למה שכתבו שם ציתרון מלת יש שהיה די צמלת אין הכולל העזר מליחות הנושא), וטעונו כאן ישיות קניינים שלו כמן צידו: (ז) ותשא עיניה אל יוסף. מדהפסיק צמאמר ויהי אחר הדברים האלה צין ויהי יוסף יפה תלמי, זה יורה דלא נקצת יפיפותו התעורר צקרה תאוה אליו, כ"א כל הדברים הנאמרים מונעלת יוסף שהללית בכל אשר עשה ומקצתו יהיה צרכה ה' בכל הדברים, כל מעלות אלה צניוקף יפיפותו עורכו צלצנה גודל משיבותו עד שהוכשר צעיניה להזדקק אליו, ואח"י כמאמרם דלשם שמים כמכונה גם היא כמור: (ח) ויבאן. דרך בני אדם אם יבאו עליו אנשים המפתים אותו לדבר עצירה ירצה נגדם טענות להשתיקם, ובאמת אין דרך זה יליבו, כי אם המפתה הוה איש לשון, צשפת חלקות ישחית דברי הנפתה וילכד צכשתו, כי אמנם יחליט מיד למאן ולומר שלא יעשהו צשום פנים, גם כי ינולח צטענותיו, ואם ירלה יסדר חס"כ טענותיו נגד המפתה, וזה וינאן שאמר כאן, שהחליט מיד לנאן זה, ואח"כ הליע טענותיו לפניה (רמ"א), והטעם שצמלת וינאן יורה על חסור הדבר ועל היותו נמנע אללו ונונאן זה צתכלית המיאון, כי מתוך הטעמים שכתורה אנו מצינים מה שלא נכתב זה, כענין התנועות שצאדם שמתוכם נדע כוונת לבו (רצ"ט): אל אשת אדניו. היה יכול לומר ויאמר לה אלל הוסקי לומר אל אשת אדוניו לצדד כי אם היתה גברת אשת אדוניו והיה ירא אותה, את ד' היה ירא יותר (רצ"ט): הן אדני. אין לחברו עם מה שלאחריו כי הו"ק מפסיקו. לכן כ"ל כי מלת הן כאן משמשת להלדיק דברי חצרו (רעכטס-אנערקענטיגטווארט), כמורגל צרבותיו האומר לחברו מנה לי צידך ואל"ל הן, וכן לכן אמר ליעקב הן לו יהי כדצדך, שצמלת הן הלדיק לכן דברי יעקב (עמ"ש צבראשית הן גרשת, ובלך לך הן לי לא כתח זרע), והנה יוסף צרלותו לגנות צציעת מעשה נבלותה מולד צעלה שהוא אדוני שיתנה עמו צלדק וציושר, שאינו נותן לצ צכל ענייני הצית, כי הכל כמן צכשותו, ואינו מחזיק עלמו גדול מנוו, ואין מהראוי לגמול רע על לךדך וישרו. ולזה אמר תחלה דרך כלל הן אדוני (רעכטשטאפֶּען אישט מיין הערר) צלדק וציושר הוה ומתנה עמי ופרט מעשיו לךדקותיו לא ידע וגו': (י) ויהי בדברא. פי' ענין פתויה אותו, ודבר מאלו זה, לא היה פעם אחת, כי אמנם פעמים רבות שהחלה אליו צתוקת אוננים, והוה עומד צלדקתו, וכפל מלת ויהי צזא"ו והו"ג צצו יורה ע"ו. וכ"א צתתמואל יוס יוס י"צ מדש היתה מתגרה צו: ל"שכב אצלר. לא נואלנו אללה על הנוטגל רק עמה או אותה, שכנה עמי, שכב אותה, וענין אללה כאן הוה, כי הגברת יצנה כמנהג הגבירות על מלע שם ומשי על הפרץ, והשרים כי יבאו לדבר עמכן ישכבו על אותן המלעו ונעם ידברו עמכן, והנה היא אמרה ליוסף שישכב על המלע ההיא אללה לדבר עמה והוה לא רלה להקצד אללה כי פחד פן יתפתה לשמוע אליה (רמ"א): (יא) ויהי בהיום הזה מלת הוה שהוא צכל מקום כנוי הרומז על דבר שהוזכר מקודם או אחריה, אין לו ציבור כאן, רש"י כי יוס מיוחד, ופירש עליו רא"ש כלומר כהיום הוה הראוי ליה הפועל, ורש"י כי יוס צין הימים, ולצ"ג פירש כהיום הוה שהחלה לדבר לו זה צשנה אחת או צשצנע אחת, ולא ידעתי דוגמה לכונות אלה צמלת הוה. וראיתי לצרבותיו (צמו"כ) שאמרו אפטר ציתו של אותו האיש ומשתייר צלא איש, רמ"א נבול של נילום היה והלכו הכל לראות (נבול לשון מוצל שהנילוים עלה ונתפשט הרצה וכן אמר רש"י צשם מדרש אגדה שהלכו לראות נילום נהר מוגרים שעלה על כל גדותיו), ור"נ אמר יוס מיוחדו היה והלכו הכל לראות, ע"כ. כ"ל שלא פירשו צצותיו מלת הוה לכנוי הרומז, כי אין לו מקום כאן, צכל פירשוהו לשון צגבות ורומנות ככלשון חרמי מעשרו זהויה הלצ (קוטסה מ"ו) אין מזההיהן אותו (חולין ז') כגרכת הערוך צערך זה, והצי"א שם צשם חיצ"ע ע"פ שפכי כונים לצך שחרגם שדי קוויי זהויה לצכון ומלינו דוגמתו